

SUNDSBARM KRAFTVERK

Rettsbok

for

Nedre Telemark Herredsrett

Regulering i Flatdalsvassdraget, Morgedalsvassdraget
og Dalaåi (Oftevassdraget) m.v.

Overskjønn 1979 - Sesjon X

Avsagt den 30. august 1979

Rettsbok nr. 10

INNHOLD

Register:		Side:
Kap.	I. Innledning	3
	II. Påstander	4
	III. Forutsetninger	7
	IV. Alminnelige merknader	28
	V. Reguleringer før Sundsbarm	30
	VI. Minstevassføring	31
	VII. Forurensing	36
	VIII. Fiske og båtdrag	37
	IX. Jordbruk	39
	X. Vassforsyning	41
	XI. Is og frostrøyk	42
	XII. Erstatninger og tiltak	43
	XIII. 25 $\frac{3}{4}$ -tillegget og renter	45
	XIV. Utsatte saker	46
	XV. De enkelte takstnummer	46
	XVI. Sakskostnader	246
	XVII. Fravikings-kjennelse	246

NAMNEREGISTER

Namn:	Side:
Abrahamsen, Eivind	69, 90
Almankaas, Arnfinn	132
Almankaas, Gudmund	132
Amundsen, Ingeborg D.	205
Amundsen, Jan	205
Andersen, Aase	154, 205
Andresen, Olav	190
Bakken, Borghild	170
Bakken, Einar	61
Bakken, Hans	170
Bakaas, Hans S.	176
Bakaas, Kristen G.	175
Bakås, Astrid	176
Bakås, Eivind G.	175
Bakås, Erland	174
Bakås, Vassverk	176
Bandak - Nordsjøkanalen	105
Bang, Stig	119
Barstad, Gunv. Hans	47
Barstad, Harald T.	80
Berentsen, Anne M.B.	171
Berg, Kari	202
Bergan, Guttorm	149
Berge, Olav L.	111
Berge, Steinar O.	111
Berge, Sv. T.	111
Berget, Arve	208
Berget, Kjersti	208
Bergland, Anders	111
Bergland, Hilmar	166
Bergland, Margit	167
Bergset, Halvor	156
Bjorheim, Anna	151
Bjørge, Borghild Skar	90, 155
Bjørge, Jørund	87, 90
Bjørge, Olav J.	153
Bjørkheim, Kjell Ristveit	133
Bjørklund, Bjarne	83
Bjørnsen, Bjørn Helge	72
Bjaaland, Ingebjørg Ø.	118
Bjaaland, Knut K.	113, 114
Bjåland, Olav S.	111
Botnen, Olav	106
Breidalen, Gunnar	98
Breidalen, Hans	98
Brekka, Olav K.	234

Namn:	Side:
Brekke, Andres O.	75
Brekke, Dagny Evju	211
Brekke, Gerda	177
Brekke, Gunhild	212
Brekke, Gunnar	212
Brekke, Johannes	114
Brekke, O. O.	75
Brekke, Aaste	224
Brendemo, Magne	141
Brennemo, Halvor K.	206
Bringa, Guttorm	237
Brokka, Gro Strand	136
Byberg, Lars	82
Bø kommune	158
Bø kraftverk	162
Bø Misjonssambandsforening	224
Bø Vassverk	183
Bøen, Halvor O.	201
Bøen, Ingeborg	201
Bøen, Margit	201
Cappelen, S. D.	100
Crave, Knut	133
Dahle, Anne H.	68
Dalen, Birger	73
Dalen, Haavard	77
Dalen, Olav	78, 104
Deilhaug, Hans	182
Djubskås, Olav	180
Donstad, Steffa	112
Dyrland, Eivind B.	53
Dyrland, Gro T.	57
Dyrud, Asbjørn	233
Edwardsen, Kari	48
Eide, Gudbjørg	154
Eika, H. K.	48
Eikland, Gudmar Alf	68
Elvang, Kari	179, 191
Engebretsen, Tarald	131
Engeset, Fride	204
Engeset, Ingeborg	204
Engeset, Reidar	204
Engeset, Runde	204
Erikstein, Kari	89, 123
Erikstein, Sveinung H.	212
Erikstein, Saamund H	213
Erikstein, Åsta	174, 211
Espedalen, Kittil	169
Espeseth, Kåre	192
Espeseth, Olav	188
Espeseth, Rikard	191
Evju, Halvor E.	190
Evju, Mette Østerli	215

Namn:	Side:
Fedog, Asbjørn	184
Fellesfiske i Lakshølen	87
Fellesfiske i Vallaråi	89
Feten, Olav	85
Finnerud, Ole Kr.	134
Firingen, Olav H.	135
Fjellheim, Jarle	79
Fjellheim, Marit K.	79
Fjågesund, Olav Mandt	135
Flatin, Emma	73
Flatin, Kristian	72, 90
Flatin, Svein O.	77
Flatdal Mek. Verksted	57
Flatland, Talleiv	73
Folkestad, Herborg	170
Folkestad, Kjell	225
Forberg, Eivind S.	174
Forberg, Erik	173
Forberg, Jørgen E.	173
Forberg Vassverk	173
Fossheim, Klas	179
Fossli, Martin	72, 90
Furnes, Bjørn	220
Førstaul, Jens	146
Førland, Anna	177
Galborgen, Ingegerd	219
Galborgen, Knut	219
Garvik, Erling	140
Garvik, Halvor	139
Garvik, Inge	139
Garvik, Klas K.	139
Gjersund, Arvid	115
Gjersund, Eivind	116
Gjersund, Jon K.	117
Gjersund, Jon O.	119
Gjersund, Jørgen	119
Gjersund, Olav A.	115
Granum, Ragnhild	124
Grave, Isak	150
Grave, Kjetil Å	138
Gravjord, Håvard	187
Griwi, Arne	183
Groven, Eivind	54
Groven, Ingebjørg S.	52
Groven, Torstein J.	53
Groven Asmund T.	53
Grønlid, Halvor	53
Gullbekk, Olav	151
Gundersen, Elsa	148
Gundersen, Karen M.	110
Gundersen, Willy	148
Gunnestad, Karen	80
Gaara, Halvor R.	183
Gåsdalen, Gudmund	188
Gåsdalen, Jens	88, 154
Hagen, Harald	219
Hagen, Hilmar	144
Hagen, Signe	92
Hagen, Steinar	127
Halvorsen, Asbjørn	223
Hamaren	102

Namn:

V

Side:

Hansen, Frode Torp	105
Hansen, Liv Marit	136
Hansen, Sigurd	153
Haug, Arthur	172
Haugan, Hans	128
Haugane, Ragnhild	206
Hauge, Anna	117
Haugen, Kjell Olaf	214
Haugen, Kjellaug S.	168, 214
Haugen, Lars O.	236
Haugen, Olav G.	61
Haugen, Øyvind	199
Haugerud, Olav R.	215
Haugerud, Thor Kjell	182
Haugesag, Gjermund	225
Haugesag, Olav	225
Haugesag, Solveig	225
Haugestøyl, Inga	54
Haugfoss Kraftverk A/S	158
Haugland, Eirik	229
Haugland, Halvor H.	233
Haugland, Halvor O.	178
Haugland, Olav E.	231, 238
Haugland, Olav J.	230
Haugland, Torleif K.	230
Haugstoga, Gunhild	68
Haugstoga, Steinar	81
Haugstoga, Åsmund	69
Haugstøl, Gunhild	219
Haugsvold, Hallvard	68
Heddejord, Olav	78
Heggenes, Anne	50
Heggenes, Bergit	71
Heggenes, Halvor	127
Heggenes, Jon H.	50
Heggenes, Knut H.	50
Heggenes, Liv M.	50
Heggenes, Olav	127
Heggenes, Åsm.	127
Hegna, Anne Lise	219
Hegna, Aslak	202
Hegna, Johs.	219
Hegna, Kari O.	224
Hegni, Hans	84
Hegnin, Ingebjørg	132
Helland, John G.	156
Herrefoss, Bjarne	208
Herrefoss, Hans	237
Hoff, Anne	141
Hoff, Kristoffer	140
Hoff, Torkjell	140
Holta, Olav	223
Holte, Eva	51
Holte, Johan B.	51
Holttestaul, Aslak	148
Humblebrekke, Anne	198
Hunshammer, Oddvar	181
Hunshammer, Sonja	181

Namn:	Side:
Hustveit, Ingebret	234
Hvitsand, Jon H.	233
Høibø, Søren	238
Håkonsen, Nils	156
Innleggen, Kittil	222
Jamtveit, Svanhild	108
Jensen, Harald	191
Jensen, Jens	192
Johannesen, Astrid	106
Johansen, Ragnar	78
Jordstøyl, Helga H.	91
Jore, Knut	108
Jubskås, John	239
Jubskås, Kari	180
Jubskås, Tollef	180
Jægersborg, Trygve	174
Jønnardalen, Knut	61
Karlsen, Margit	193
Kildal, Olav	72, 90
Kivle, Hans	122
Kjos, Thoralf	124
Kleiv, Otto	106
Kleiv. Aasm.	111
Kleiva, Halvor	185
Kleive, Ingemar	156
Kleppen, Anne	156
Kleppen, Hans	156
Kristjansen, Olav	156
Kråkenes, Per M.	195
Kvalheim, Eivind	71
Kviteseid kommune	102
Kvåle, Steinar	134
Kvålen, Arne	169
Kvålen, Olav H.	169
Kyrkjemoen Vassverk	239
Kyrkjerud, Christine	78
Kyrkjerud, Hans	83
Kaasa, Einar	184
Kaasa, Gunhild	182
Kaasa, Gunnar G.	177
Kaasa, Olav Gj.	220
Kårstein, Erik	146
Kåsa, Halvor	186
Kåsa, Jon	226
Kåsa, Kari Ø.	238
Kåsi, Hege	71
Lande, Ingebjørg	189
Landslaget for Telemarksfe	199
Landsverk, Aashild O.	93
Landsverk, Eivind	92
Langelid, Johannes	131
Langelid, Kjetil	130, 131
Langelid, Sveinung	131
Langlim Vassverk	58
Langemyr, Mari	188
Larsen, Birger	177
Larsen, Marie	177

Namn:	Side:
Larsen, Torgeir	101
Lauvstad, Johannes	122
Leikvang, Einar	236
Leikvang, Halvor H.	235
Li Grunneierlag	244
Lia, Hans	184
Lia, Hans K.	189
Lia, Olav	184, 193
Lia, Svanaug, K. G.	184
Lia, Sverre	184, 188
Lia, Torgrim	207
Lie, Arne Blom	100
Lie, Gudrun	91
Lie, Halvard	105
Lie, Halvor	125
Liestøl, Grunde	78
Lindstøl, Torje	85, 136
Ljosdal, Svanaug,	208
Ljosdal, Åse	208
Loftsgarden, Eilef	122
Longvik, Asbjørn	79
Lovald, Olav	168
Lønnestad, Hilda	76
Lønnestad, Klas	76
Løvlund Handelslag A/L	224
Manheim, Gudmund	152
Midtbø, Olav H.	178
Midtbøen, Aslak	111
Midtbøen, Aslak E.	98
Midtbøen, Gunnar A.	96
Midtbøen, Sigurd	99
Midtbøen, Thoralf A.	97
Midtsund, Petter	107
Midtsund, Tore	107
Mikkelsplass, Svanhild .	154
Mjør, Ingvald	100
Moe, Arne	221
Moe, Ingeborg Askildt	175
Moe, Knut	221
Moen, Augun	235
Moen, Gunnar	198
Moen, Halvor A.	210
Moen, Kristoffer	82
Moen, Reidun	215
Moen, Torfinn	186
Moen, Torleif	186
Moen, Øystein	167
Moestue, Lilly	48
Moland, Gudmund	66
Moland, Kåre	156
Moland, Olav G.	64
Moland Vassverk	64
Myklestul, Halvor O.	172
Myromslien, Ingebjørg Hellekås	197
Mæland, Gunleik	82
Mæland, Halvor	48
Mørkholdt, Bjarne	125

Namn:	Side:
Nabeit, Johan	124
Napastå, Olav	185
Nes, Arne	129
Nes, Eivind	157
Nes, Ove	128
Nes, Sveinung	128
Ness, Jon	187
Nordbø, Aslak	62
Nordbø, Gregar	48
Nordbø, Gunnhild H.	181
Nordbø, Odd	63
Nordgarden, Halvord	63
Nordjordet, Guttorm	77
Nordgaard, Harald	127
Norsk Luthersk Misj.samband	109
Nyhus, Anund	225
Nymoene, Hans	192
Nystad, Arne	199
Nådland, Ingebjørg	109
Nådland, Ingrid	109
Nådland, Jostein	109
Nådland, Kristi	109
Nådland, O.J.	109
Nådland, Wilhelm	109
Ofte, Signe	92
Oftelid, Arnhild	91
Oftelid, Olav	
Olsen, Kjell P	148
Olsen, Klara M.	149
Olsen, Olav	73
Omland, Torleiv	119
Omtveit, Torleiv	112
Oppl.vesenets fond	87, 101
Osnes, Gerd L.	152
Osnes, Gry L.	152
Osnes J.L.	152
Oterholt, Andreas	222
Otterholt, Tor S.	181
Plassen, Hans	180
Presno, Ansgar Gracia de	105
Prestårhus, Anne	138
Rinde, Halvor	130
Rinde, Olav T.	49
Rjukan, Erik	122
Roe, Hans H.	201
Roheim, Arthur	204
Roheim, Gjermund	207
Roheim, Ole R.	187
Rollefstad, Trygve	99
Romunddalen, Anne	117
Roteberg, Johan	229
Roteberg, Aasta S	222
Rue, Arne	80
Rue, Asbjørn	81
Rue, Olav T.	81
Rue, Randi, Skeie	
Rue, Thor	88
Rue, Torgrim	81
Rue, Liv Berit Skeie	50
Rue, Knut Skeie	50

Namn:	IX	Side:
Runningen, Halvor		145
Rønningen, Astrid		218
Rønningen, Gunnar		223
Rønningen, Harald		218
Rønningen, Sigurd		223
Rønningen, Svein Henrik		222
Saga, Hans O.		218
Saga, Olav O.		178
Sanda, Erik		183
Sanda, Eivind		165
Sanda, Karl G.		167
Sanda, Karl. Sigm.		167
Sandsdalen, Dordy		123
Sandsdalen, Trygve		134
Sandaaker Aasmund		113
Sandåker, Anne		150
Sandåker, Bjørgulf		118
Sandåker, Odd		150
Seljord, Asbjørn		195
Seljord kommune		54, 55, 56, 120, 122
Sigstad, Asgjer		137
Silseth, Ole		73
Sisjord, Halvor T.		182
Sisjord, Ingeborg H.		221
Sisjord, Tor H.		220
Sisjord, Aaste		190
Skar, Øyvind		165
Skaret, Anne V.		149
Skaret, Kjetil		153
Skarkevju, Talleiv		145
Skarprud, Tor J.		94
Skien svassdr. Fellesfl.for.		155
Skjørholt, Andres		169
Skoe, Paul		171
Skoe, Paul H.		217
Skoe, Sveinung		171, 215
Skogen, Halvor		194
Skogen, Halvor O.		236
Skogheim, Olav		122
Skogsfjord, Anne Dale		70
Skori, Eivind A.		54
Skori, Olav		51
Skori, Vetle		51
Skrikerud, Borghild		149
Skruverud, Kittil O.		213
Skuldalen, Olav		47
Skutevollen, Johs.		126
Skutevollen, Nils		126
Skårnes, A. O.		79
Sletteemo, Per		188
Smedsrud, Gudbjørg		132
Smeland, Kristian		80
Smeland, Kåre		63
Smeland, Torvald		108
Snaunes, Arvid		99
Snippen, Gunleik		187
Solhaug, Andres		192
Solhaug, Olav		191
Solhaug Vassverk		190
Solli, Arne		220
Solli, Gunnar		118

Namn:

X

Side:

Soterud, Anlaug	168
Soterud, Gunnar K.	209
Soterud, Håvard	223
Soterud, Johs. J.	206
Soterud, Kjersti	206
Soterud, Torstein J.	209
Soterud, Torstein H.	209
Speikland, Asbjørn	74
Speikland, Aslak	74
Sperrud, Amund	185
Sperrud, Olav	185
Staurheim, Anne	171
Steinsland, Jorunn	224
Steinstad, Odd	186
Storkaas, Ingebret	199
Storteig, Olav	67
Storteig, Steinar	90
Strand, Borgar	152
Strand, Haldis	228
Strand, Harald A.	151
Strand, Olaf O.	150
Strand, Olav J.	202
Strondi, Eiv. O.	111, 115
Strondi, Guttorm	115
Strondi, Øystein	115
Ståland, Signe	123
Sudbø, Arne A.	99
Sudbø, Johs.	110
Sudbø, Olav	191
Sudbø, Olav A.	114
Sudbø, Olga	191
Sudgarden, Kjell	61
Sudgarden, Sv. O.	62
Sundahl, Kari	153
Sundbø, Andres K.	80
Sundbø, Arvid	71
Sundet, Tarald	110
Syftestad, Steinar	101
Syftestad, Tor	95, 96
Sønstebø, Hallvard T.	227
Sønstebø, Halvor H.	216
Sønstebø, Jørgen H.	217
Sørumshaugen, Alv	157
Telnes, Andres	142
Telnes, Klas	142
Telnes, Sigurd J.	141
Telnes, Sverre	141
Terjesen, Ivar	228
Tjønntveit, Thorstein S.	181
Tjønnås, Eivind	222
Todalen, Samuel	207
Todalen, Sverre	207
Tollefsen, Aslaug	208
Torbjørnsen, Inger Lise	128, 129
Torshøl, Øystein O.	198, 246
Torstveit, Bergit	186
Torstveit, Halvard	194
Torstveit, Olav H.	194
Trahaug, Trygve	70, 90
Tveit, Alf	135, 138
Tveit, Ambjørg Kristine	134
Tveit, Arnljot	137

Namn:	Side:
Tveiten, Eivind	83
Tveiten, Halvor	62
Tveiten, Ingebjørg	140
Tveiten, Oddvar	91
Tveiten, Olav H.	238
Tveiten, Torkjell	83
Tverdalen, Hans	235
Tufte, Anne	124
Tufte, Odd	123, 125
Tufte, Tore	123, 126
Ulvenes, Halvor	143
Ulvenes, Kari	143
Ulvenes, Olav	172
Utsond, Gudrun	106
Utsond, Helga	108
Valen, Kristine	227
Valen, Olav	227
Vassmoen, Olav	84
Vassvik, Astrid	222
Vefald, Gunnar	146
Vefald, Ketil H.	144
Vefald, Kjetil O.	146
Vefald, Klas	147
Vegheim, Svein Sv.	166
Verpe, Hans J.	205
Verpe, Jørund H.	202
Verpe, Karl T.	203
Verpe, Kjell	209
Verpe, Marit R.	84
Verpe, Olav H.	167
Verpe, Svein K.	208
Versto, Gunhild	116
Vestgarden, Eivind E.	228
Vreim, Helge	216
Vreim, Jon G.	216
Vreim, Olav H.	216
Vreim, Tor	216
Våle, Kjetil K.	75, 90
Weidemann, Fredrik	107
Windsvoll, Olga	104
Wriedt, John	95, 96
Øia, Halvor O.	196
Øia, Hjalmar	170
Øia, Olav	207
Østbø, Kjell	238
Østtveiten, Aslak	156
Øverbø, Asborg O.	200
Øverbø, Hallvard	165
Øverbø, Jon O.	49
Øverbø, Klas A.	143
Øverbø, Sveinung E.	47
Øverland, Agnes	122
Øverland, Kristian St.	138
Øvre Bø Indremisjon	213
Øygarden, Arne O.	130, 133
Øygarden, Karl T.	130
Øygarden, Olav	84, 133

Namn:	XII	Side:
Aabø, Arne		91
Aabø, Gunnar		91
Aabø, Guttorm		91
Aabø, Jon		91
Aabø, Olav		91
Aagetveit, Halvor O.		227
Aagetveit, Olav H.		226
Aakre, Eivind O.		85
Aakre, Oddvar		122
Aamot, Halvor S.		232
Aamot, Signe		48
Aanonsen, Alf		129
Aanonsen, Anne L.		100
Aanonsen, Kristin L.		100
Aanonsen, Torbjørn		100
Aarak, Rikard		214
Aarbakk, Jon		50
Aarbakk, Sigurd		74
Aardalen, Arnold		90
Aarhus, Sigrid		135
Aase, Halvard		48
Aasen, Jørgen		210
Aasen, Torleif		210
Aasgrav, Bergit		195
Aasgrav, Einar		197
Aasgrav, Sveinung		197
Aasgrav, Tora		197
Åsen, Harald		193
Åsgrav, Håvard		193
Åsgrav, Magnhild		193
Åsgrav, Tora		195

R E T T S B O K

for

Nedre Telemark Herredsrett

30. august 1979 var det rettsmøte på Morgedal turisthotell.

Skjønnsstyrer: Byrettsdommer J. Wulfsberg som settedommer.
Skjønnsmenn: 1. Sivilingeniør B.J. Andresen, Kristiansand S.
2. Sivilingeniør Lars H. Hellandsjø, Nystrand.
3. Skogsjef Ø. Haugann, Lier.
4. Bonde John N. Hornnès, Hornnes.
5. Bonde Bjørn O. Berdal, Ytre Vinje.
6. Bonde Nils Svalastog, Vinjesvingen.

Varamenn: Overingeniør Erik Erichsen, Halden, for 1 - 2.
Bonde Ole B. Hoen, Hokksund, for 3 - 6.

Sak nr.: 20/1964 B - Overskjønn sesjon X.

Saksøker: Sundsbarm Kraftverk, Porsgrunn.
Prosessfullmektig: H.r.advokat Kjell Haavind, Ø.Slottsgt.8, Oslo 1.

Saksøkte: I Alle grunneiere, rettighetshavere og andre interesserte rundt Seljordsvatn og langs Bøelva fra Seljordsvatn og ned til og med øvre parsell av gnr. 89 bnr. 3 på østsiden og til og med øvre parsell av gnr. 91 bnr. 17 på vestsiden, i Sauherad, og som har interesser å ivareta som ikke er behandlet ved de tidligere sesjoner av Sundsbarmskjønnen (påstevnet i medhold av reguleringstillatelse gitt ved kgl. res. av 5.7.1963 med tillegg av 5.9.1968). Rundt Seljordsvatn skal behandles alle eventuelle følger av Sundsbarmutbyggingen, tømmerutislag,

m.v. For Bøelva skal behandles alle eventuelle reguleringskader, med unntak av tømmertransportforholdene som er behandlet ved sesjon V av Sundsbarmskjønnen.

II Alle grunneiere, rettighetshavere og andre interesserte i Seljord, i Kviteseid og i Tokke kommuner, som har interesser å ivareta som ikke er behandlet ved de tidligere sesjoner av Sundsbarmskjønnen, (påstevnet i medhold av reguleringsstillatelse gitt ved kgl. res. av 5.7.1963), som f.eks. gjenstående fiskerispørsmål, jordbruks-spørsmål og kloakkresipientspørsmål.

III Alle som i forbindelse med ovenfor nevnte tillatelser har interesser å ivareta langs vassdraget som representanter for offentlige eller allmene interesser, derunder ordførerne i Bø, Sauherad, Seljord, Kviteseid, Tokke, samt Skiensvassdragets Fellesfløtingsforening, Skien.

Prosessfullmektiger:

1. H.r.advokat Eilef Koslung, 3670 Notodden.
2. Advokat Tor Lindheim, 3810 Gvarv.
3. H.r.advokat Hallvard Roholdt,
3850 Kviteseid.
4. H.r.advokat Thorstein Vale, 3810 Gvarv.
5. H.r.advokat Kåre Ødegaard,
Fr. Nansens pl. 6, Oslo 1.

Retten sa

OVERSKJØNN:

I. Innledning.

Skjønnnet for Sundsbarm Kraftverk (SK) er delt i flere sesjoner som har pågått siden 1965. Sesjon I gjaldt anleggsstedene, II magasinene, III vest-vassdraga (Ofteåi-Dalaåi, Morgedalsåi), IV aust-vassdraga (Flatdalsvassdraget), V tømmertransport Bøelva, V B utislagsplass Norsjø, VII Flatdal vassverk og tømmertransport Øyfjell, IX diverse forhold, bl.a. tømmertransport i sidevassdrag til Bøelva, om vassforsyning og anleggsskader.

Underskjønnet for sesjon X ble avsagt 15. april 1978. SK og de saksøkte som møter ved advokat, har begjært overskjønn. Overskjønn er senere frafalt for en rekke takstnummer og hevet for dem ved kjennelse 5. mars 1979.

Overskjønnet tok til 14. august 1978 med innledende rettsmøter og befaringer over 7 uker fram til 4. oktober, deretter prosedyre med avhør av sakkyndige i tiden 12. februar - 2. mars 1979. Retten har rådlagt 12. - 23. mars, 23. - 27. april og ved avhjemlingen nå. Under siste del av prosedyresesjonen ble rettens medlem sivilingeniør Hellandsjø syk, og varamannen overingeniør Erichsen har fungert for ham. Av rettens medlemmer er Hellandsjø, Svalastog, Erichsen og Hoen nye ved denne sesjon.

Som sakkyndige har vært oppnevnt:

Jordbruk:

Direktør Aksel Tveitnes og førsteamanuensis Einar Myhr.

Fiske:

Fylkesagronom Klaus Stenersby og lektor Øyvind Skar.

Hydrologi:

Sivilingeniør Erik Røstad (Hydroconsult - Sivilingeniør
Erik Røstad A/S).

Is:

Overingeniør Edvigs V. Kanavin og sivilingeniør Erik Røstad.

Biologi:

Avdelingssjef Olav Skulberg.

Grunnvatn:

Statshydrolog Øystein Aars.

Jordvatning:

Fylkesagronom Olav Bakli.

Av de sakkyndige er Skar ny for overskjønnet, og Ræstads oppdrag er utvidet til også å gjelde is.

Av de jordbrukssakkyndige for underskjønnet kunne fylkesagronom Z. Sortedal ikke påta seg vervet for overskjønnet.

For fiske er lagt fram utredninger fra den tidligere sakkyndige, nå avdøde fiskeriinspektør J. Harstad.

Som partsengasjerte sakkyndige har møtt ingeniører fra Ingeniør A.B. Berdal A/S (for SK), og fra Ingeniør Chr. F. Grøner A/S, Kincks Vandbyggningskontor og ingeniør Vidar Tveiten (for de saksøkte).

Retten har hørt forklaringer fra representanter for SK og fra Bø, Kviteseid og Seljord kommuner, fra grunneiere og tillitsmenn for disse, samt noen vitner.

Partene og de sakkyndige har lagt fram et omfattende skriftlig materiale, karter og fotografier. En del er det samme som for underskjønnet, men det er også meget nytt.

II. Påstander.

Advokatene har lagt ned disse generelle påstander:

Haavind:

Overskjønnet fremmes.

SK frifinnes for de fremsatte tiltakskrav, hvor det ikke fra Kraftverkets side uttrykkelig er uttalt noe annet.

I forbindelse med avhjemlingen avsies fravikelseskjennelse.

Kraftverket påstår seg tilkjent saksomkostninger etter vassdragsreguleringslovens § 20, 2, 2. punktum.

Vale:

1. Skjønnsretten treffer tiltaksbestemmelser og avgjørelser i samsvar med de spesielle påstander fra de saksøkte.
2. De saksøkte tilkjennes full erstatning for skader og

ulemper med tillegg av 25 %.

3. Erstatningsfastsettelsen spesifiseres for de enkelte påstandspunkter.
4. Rentefoten iflg. de alm. skjønnsforutsetninger punkt 9.0. fastsettes til 7 % p.a. for årene frem til 1.1.1978. Fra dette tidspunkt og frem til utbetalingsdagen, fastsettes rentefoten til 10 % p.a.. Ved renteberegningen legges renten for hvert år til kapitalen (rentes-rente), som ved forrentning av innskudd i bank.

Ved fremtidige for sene utbetalinger av årlige erstatninger, skal svares den til enhver tid lovlige morarente, p.t. fastsatt til 10 % p.a.

5. Skjønnsretten utmåler engangserstatninger til de saksøkte som ønsker å anvende erstatningsbeløpene til investeringer i gjenværende eiendom for å gjenopprette næringsgrunnlaget. For disse saksøkte er anført E. utenfor vedkommende grunneiers navn i det spesielle påstandskrift.
6. For virkningene av Heiåioverføringen fastsettes full erstatning til de berørte for alle skader og ulemper, idet disse erstatninger etter avgjørelse av Hjartdøla-skjønnen skal komme i tillegg til de tidligere fastsatte fallerstatninger. Jfr. sak nr. 5/58 B for Nedre Telemark herredsrett, skjønn avhjemlet den 24. juli 1958, rettsboken s. 6 - 7 .

Erstatningsfastsettelsen skjer under ett med den øvrige erstatningsfastsettelse for virkningene av Sundsbarmreguleringen, idet det dog gis særskilt tillegg for at Heiåioverføringen, ble gjennomført allerede i 1959, og derfor berettiger til ekstra rentetillegg.

7. Skjønnsretten legger til grunn for erstatningsfastsettelsen at de årlige lavlandsflommer om våren - i perioden før 20. mai - ikke på grunn av reguleringen (produksjon i Sundsbarm Kraftverk eller slipp fra magasiner) forøkes, forlenges i tid eller forskyves, i forhold til beregnet flomvassføring under tilsvarende naturlige tilløpsforhold i uregulert vassdrag. Heller ikke forutsettes en forverring av flomsituasjonen til andre årstider.

Dersom skjønnsretten legger til grunn at flomvassføringer til noen tid av året som følge av reguleringen kan bli forøket,

angis en nærmere maksimering av dette i forhold til det beregnede naturlige flomforløp som grunnlag for skjønnsrettens skadevurdering.

8. Skjønnsretten utsetter til senere behandling ved nytt skjønn de skadekrav som særskilt blir påstått utsatt. Jfr. vassdragsreg.l. § 19, pkt. 4.
9. Skjønnsretten fastsetter minstevannføring for alle de elver der spørsmålet er overlatt til skjønnsrettens avgjørelse. Fastsettelsen skjer i samsvar med de anførsler og påstander som fremkommer fra de saksøkte.

Skjønnsrettens fastsettelse av minstevannføringer, kan av hver av partene kreves tatt opp til ny vurdering ved skjønn etter 10 år, regnet fra nærværende overskjønns avhjemling. Jfr. vassdragsreg.l. § 19, pkt 4. Jfr. også dok. nr. 1254, Røstad s. 49.

10. De alm. skjønnsforutsetninger pkt. 13.0 avsnitt 4 endres som følgende:
Framtidige ras, utgravninger, opplegg av grusmasser o.l. topografiske skader som følge av oversvømmelser utenfor elveløpet eller isgang, er ikke tatt med i vurderingen. Heller ikke er vurdert skade eller ulempe som oversvømmelse m/event. isdannelse utenfor elveløpet måtte medføre for bygninger, anlegg og utstyr av enhver art, samt for plantekulturer eller vegetasjon og trær ellers. Slike mulige skader avgjøres hvert år når skadene måtte ha inntruffet, ved overenskomst eller skjønn som kraftverket begjærer og bekoster.
11. De saksøkte tilkjennes full erstatning for utgifter til teknisk og juridisk bistand, herunder godtgjørelse til tillitsmenn for grunneierne.

Ødegaard:

1. Det pålegges tiltak og/eller tilkjennes erstatninger til grunneierne i samsvar med påstandene for det enkelte takstnummer. De av underskjønnet fastsatte erstatninger forhøyes vesentlig.
2. I erstatningene gjøres ikke fradrag for tidligere tilkjente fallerstatninger.

3. Det fastsettes minstevassføring i Flatdalsåi som sikrer tilstrekkelig vann til jordvatning i Flatdal.
4. Erstatningene fastsettes som engangserstatninger unntatt for tnr. 1918, 1939, 1963, 1965, 1966, 1973, 1982 og 1990. Alle erstatningsbeløp tillegges 25 %.
5. Forøvrig som punkt 4, 6, 7, 8 og 9 i h.r.advokat Vales påstandsskrift av 26.2.1979.
6. De saksøkte tilkjennes full erstatning for utgifter til teknisk og juridisk bistand samt godtgjørelse til grunneiernes tillitsmenn.

Koslung, Lindheim og Roholdt har sluttet seg til de generelle påstander fra Vale og Ødegaard.

Retten viser for øvrig til påstandene under de enkelte takstnummer.

III. Forutsetninger.

Retten legger til grunn disse alminnelige forutsetninger som SK har lagt fram:

- 1.0 Konsesjonsbetingelsene.
 - 1.1 Kgl. res. 5. juli 1963.
 - 1.2 Bestemmelser i henhold til pkt. 13 i kgl. res. av 5. juli 1963:
 - Industridepartementets brev av 15. september 1966, om terskler i de vestlige vassdrag.
 - Industridepartementets brev av 14. september 1967, om terskler i de østlige vassdrag.
 - 1.3 Kgl. res. om tillatelse etter vassdragslovens § 148 av 5. juli 1963.
- 2.0 Manøvreringsreglement.
- 3.0 Vassdragenes tilstand.
- 4-7 Irrelevante for denne sesjon.

- 8.0 Tiltak.
- 9.0 Renter.
- 10.0 Varighet.

- 11.0 Vannforbruk i Kraftstasjonen.
- 12.0 Forbygninger langs Bøelva.
- 13.0 Isforholdene.
- 14.0 Tømmertransport, Seljordsvann.
- 15.0 Tømmertransport, Bøelva.
- 16.0 Minstevannføring.

1.0 Konsesjonsbetingelsene.

1.1 Kgl. res. 5. juli 1963.

1. I medhold av lov om vassdragsreguleringer av 14. desember 1917 tillates Sundsbarm Kraftverk å foreta regulering og overføring i Flatdalsvassdraget, Morgedalsvassdraget og Dalaåi (Oftevassdraget) i Telemark på de vilkår og under de forutsetninger som er tatt inn i Industridepartementets tilråding av 5. juli 1963.
2. Det fastsettes manøvreringsreglement i samsvar med utkast inntatt i samme tilråding, som gjeldende inn-til videre.
3. I medhold av lov om vassdragene av 15. mars 1940 § 62 tillates Sundsbarm Kraftverk å ekspropriere det som trengs av grunn og rettigheter for utbygging av kraftverket, herunder rett til kanalisering av Vallaråi mellom utløp fra kraftstasjon og Seljordsvatn i det vesentlige i samsvar med søknad av 12. mai 1962 med vedlegg, jfr. kraftverkets brev av 2. august 1962.
4. I medhold av vassdragslovens § 148 tillates Sundsbarm Kraftverk å ekspropriere de nødvendige fallrettigheter i Manndøla og Flatdalsvassdraget nedenfor samløpet med Manndøla i det vesentlige i samsvar med søknad av 18. mai 1962 og på det vilkår som er tatt

inn i Industridepartementets ovennevnte tilråding."

"Betingelser

for tillatelse for Sundsbarm Kraftverk til reguleringer i Flatdalsvassdraget, Morgedalsvassdraget og Dalaåi (fastsatt ved kgl. resolusjon 5. juli 1963)

1. Konesesjon gis på ubegrenset tid. Konesesjonsvilkårene kan tas opp til alminnelig revisjon etter 50 år.

Dersom vassfall, som ikke tilhører staten eller norske kommuner, deltar i reguleringen og overføringen eller blir medeiere i anleggene gjelder konesesjonen for disses vedkommende i 60 år fra konesesjonens datum. Ved konesesjonstidens utløp har staten rett til å kreve disse vassfall-eiernes andeler i anleggene uten vederlag.

Konesesjonen kan ikke overdras.

De utførte regulerings- og overføringsanlegg eller andeler deri kan ikke avhendes, pantsettes eller gjøres til gjenstand for arrest eller utlegg uten i forbindelse med vassfall nedenfor anleggene.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2. I det 40. år etter at konesesjon er gitt, skal staten kunne innløse de andeler i regulerings- og overføringsanleggene som måtte tilhøre eiere for hvem tillatelsen er tidsbegrenset. Benytter staten seg ikke herav, skal den i det 10. år deretter ha samme adgang. Bestemmelsen om innløsning må være meldt anleggenes eier 5 år i forveien. Innløsningssummen blir å beregne under hensyn til at grunnstykker og rettigheter samt vannbyggningsarbeider og hus har en verdi svarende til hva de bevislig har kostet ved ervervelsen med fradrag for amortisasjon etter en amortisasjonstid av 60 år. For annet tilbehør beregnes den tekniske verdi etter skjønn på statens bekostning. Anleggene skal ved innløsningen være i full driftsmessig stand. Hvorvidt så er tilfelle, avgjøres i tilfelle av tvist ved skjønn av uvillige menn på statens bekostning.

Anleggenes eier plikter på sin bekostning å utføre hva

skjønnnet i så henseende måtte bestemme.

3. For den økning av vasskraften som ved reguleringen og overføringen tilflyter eiere av vassfall eller bruk i vassdraget, skal disse erlegge følgende årlige avgifter:

Til staten kr. 1,- pr. nat. hk.

Til de fylkes-, herreds og bykommuner som Kongen bestemmer kr. 4,- pr. nat.hk, hvorav 1/8 blir å avsette til det i post 4 fastsatte næringsfond.

Etter 20 år kan fastsettelsen av avgiften tas opp til ny prøvelse.

Økningen av vasskraften for Sundsbarm Kraftverk beregnes på grunnlag av den øking av lavvassføringen som reguleringen og overføringen antas å ville medføre utover den vassføring som har kunnet påregnes ved utløpet av Sundsbarmvatn år om annet i 350 dager av året, og for fallene nedenfor Seljordsvatn på grunnlag av vassføringen utover den vassføring som har kunnet påregnes år om annet med den tidligere bestående regulering. Ved beregningen av denne øking forutsettes det at magasinene utnyttes på en sådan måte at vassføringen i lavvassperioden blir så jevn som mulig. Hva der i hvert enkelt tilfelle skal anses som den ved reguleringen og overføringen innvunne øking av vasskraften avgjøres med bindende virkning av departementet.

Plikten til å erlegge de ovenfor omhandlede avgifter inntreter etter hvert som den ved reguleringen og overføringen innvunne vasskraft tas i bruk.

Avgiftene har samme pantesikkerhet som skatter på fast eiendom og kan inndrives på samme måte som disse. Etter forfall svares 6 % årlig rente.

4. Av de i post 3 fastsatte konsesjonsavgifter til kommuner avsettes hvert år 1/8 til et fond til utbygging av næringslivet i de berørte kommuner. Av fondet skal Kviteseid kommune disponere halvparten. Den andre halvparten disponeres etter

Industridepartementets nærmere bestemmelse.

Vedtekter for fondet skal være undergitt Industridepartementets godkjennelse.

5. Nærmere bestemmelser om betalingen av avgifter etter post 3 og kontroll med vassforbruket samt angående angivelse av kraft, jfr. post 20, skal med bindende virkning for hvert enkelt tilfelle fastsettes av vedkommende departement.

6. Arbeidet må påbegynnes innen en frist av 2 år etter at konsesjon er gitt og fullføres innen en ytterligere frist av 5 år.

I fristen medregnes ikke den tid som på grunn av overordentlige tildragelser (vis major) streik eller lockout har vært umulige å utnytte.

For hver dag fristen, uten tillatelse meddelt fra departementet måtte oversittes, erlegger konsesjonæren en løpende mulkt til statskassen av kr. 500,-.

7. Konsesjonæren skal ved bygging og drift av anleggene fortrinnsvis anvende norske varer, for så vidt disse kan fåes like gode, tilstrekkelig hurtig - herunder forutsatt at det er utvist all mulig aktsomhet med hensyn til tiden for bestillingen - samt til en pris som ikke med mer enn 10 - ti - pst. overstiger den pris med tillagt toll, hvortil de kan erholdes fra utlandet. Er det adgang til å velge mellom forskjellige innenlandske tilbud, antas det tilbud som representerer det største innen landet fallende arbeid og produserte materiale, selv om dette tilbud er kostbarere, når bare ovennevnte prisforskjell - 10 pst. - i forhold til utenlandsk vare ikke derved overstiges. Toll og pristillegg tilsammen forutsettes dog ikke å skulle overstige 25 % av den utenlandske vares pris (eksklusive toll). I tilfelle av tvist herom avgjøres spørsmålet av departementet.

Vedkommende departement kan dispensere fra regelen om bruk av norske varer.

For overtredelsen av bestemmelsene i nærværende post erlegger konsesjonæren for hver gang etter avgjørelse av vedkommende

departement en mulkt av inntil 15 - femten - pst. av verdien. Mulkten tilfaller statskassen.

8. Forsikring tegnes fortrinnsvis i norske selskaper hvis disse byr like fordelaktige betingelser som utenlandske. Vedkommende departement kan dispensere fra denne bestemmelse.
9. Konsesjonæren skal være ansvarlig for at hans kontraktører oppfyller sine forpliktelser overfor arbeiderne ved anleggene.
10. Konsesjonæren er forpliktet til, når vedkommende departement forlanger det, på den måte og på de vilkår som departementet bestemmer, i anleggstiden å skaffe arbeiderne og funksjonærene ved anleggene og disses familier den nødvendige legehjelp ved fastboende leger, og å holde eller helt eller delvis dekke utgiftene til for øyemedet tjenlig sykehus eller sykestue med isolasjonslokale og tidsmessig utstyr.

Det kan også pålegges konsesjonæren, etter vedkommende departements nærmere bestemmelse, helt eller delvis å bære utgiftene til vedkommende kommuners alminnelige forebyggende helsetjeneste og alminnelige sosiale tiltak.

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

11. Konsesjonæren er i fornøden utstrekning forpliktet til på rimelige vilkår og uten beregning av noen fortjeneste å skaffe arbeiderne og funksjonærene sunt og tilstrekkelig husrom etter nærmere bestemmelse av vedkommende regjeringsdepartement.

Konsesjonæren er ikke uten vedkommende departements tilatelse berettiget til i anledning av arbeidstvistigheter å oppsi arbeiderne fra bekvemmeligheter eller hus leid hos ham. Uenighet om hvorvidt oppsigelse skyldes arbeidstvist, avgjøres med bindende virkning av departementet.

Bestemmelsene i annet ledd får ikke anvendelse på leieforholdet mellom konsesjonær og arbeider når § 38 i lov om

husleie av 16. juni 1939 gjelder i kommunen og leieforholdet er beskyttet gjennom oppsiingsreglene i nevnte paragraf.

12. Konesesjonæren er forpliktet til å erstatte utgifter til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvor disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede samt erstatningens størrelse ved skjønn på konesesjonærens bekostning. Eventuell erstatning innbetales til Vegdirektoratet. Veger, bruer og kaier som konesesjonæren anlegger, skal stilles til fri avbenyttelse for almenheten, for så vidt departementet finner at dette kan skje uten vesentlige ulemper for anleggene.

13. Konesesjonæren plikter å treffe nødvendige tiltak for å søke å avhjelpe de skader og ulemper som reguleringen og overføringen fører med seg for bygdefolkets interesser. Spørsmålet om hvilke tiltak skal treffes avgjøres i tilfelle av tvist ved skjønn, som kan fremmes i forbindelse med skjønnet etter vassdragsreguleringslovens § 16, eventuelt § 19.

Konesesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement å utføre og vedlikeholde grunndammer (terskler) i de elvestrekninger som berøres av utbyggingene særlig av hensyn til fiske, utseende og ferdsel, grunnvannstand og vannforsyning, samt foreta opprensning i elvefaret og mindre strandjusteringer.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og gjennomføres så snart som mulig deretter. Utførelsen undergis offentlig tilsyn. De med planlegging og tilsyn forbundne utgifter utredes av kraftverket.

14. Konesesjonæren er forpliktet til etter avgjørelse av vedkommende departement å erstatte vedkommende forsorgskommune slike forsorgsutgifter som i vassdragsreguleringsloven er forutsatt dekket ved hjelp av fond i samsvar med reglene i lovens § 12, pkt. 7, 1. ledd og 2. ledds første og annet punktum.

15. Konesesjonæren plikter årlig å sette ut yngel og/eller settefisk etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement.

Om departementet finner det nødvendig å foreta fiskeribiolog-

iske undersøkelser i regulerings- og overføringsområdet, plikter konsesjonæren å bære utgiftene til disse undersøkelser.

Alt fiske i avløpstuneller og kanaler skal være forbudt. Dersom fisket i enkelte vatn blir helt ødelagt kan konsesjonæren etter departementets nærmere bestemmelse tilpliktes å sette ut fisk i tilstøtende vatn.

16. De neddemte arealer ryddes for trær og busker som er over 1,5 m høye eller har over 8 cm stammediameter målt i en høyde av 25 cm over bakken. Gjenstående stubber skal ikke være over 25 cm høye. Høyden regnes vinkelrett mot bakken. Ryddingen skal være fullført senest 2 år etter første neddemming av vedkommende areal.

17. Konsesjonæren er forpliktet til ved reguleringsarbeidets påbegynnelse å sørge for midlertidig forsamlingslokale til bruk for arbeiderne og den øvrige befolkning som er knyttet til anlegget, eller, hvis departementet måtte finne det mere hensiktsmessig, og ikke vesentlig dyrere, å delta i oppføring eller utbedring av permanent forsamlingslokale, f.eks. samfunnshus.

Konsesjonæren skal stille kr. 30 000,- til rådighet for almindennende virksomhet blandt arbeiderne og til geistlig betjening etter vedkommende departements nærmere bestemmelser.

18. Konsesjonæren plikter, før arbeidet påbegynnes, å forelegge vedkommende departement detaljerte planer med fornødne opplysninger, beregninger og omkostningsoverslag vedkommende regulerings- og overføringsanleggene, således at arbeidet ikke kan iverksettes før planene er approbert av departementet. Anleggene skal utføres på en solid måte og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand. Deres utførelse så vel som deres senere vedlikehold og drift undergis offentlig tilsyn. De hermed forbundne utgifter utredes av anleggenes eier.

19. Ved damanleggene skal det tillates truffet militære foranstaltninger for sprengning i krigstilfelle uten at anleggenes eier har krav på godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper eller innskrenkninger med hensyn til an-

leggene eller deres benyttelse. Anleggenes eier må uten godtgjørelse finne seg i den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

20. Vannslippingen skal foregå overensstemmende med et reglement som Kongen på forhånd utferdiger.

Viser det seg at slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for almene interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendig.

En norsk statsborger, som vedkommende departement godtar, skal forestå manøvreringen. Ekspropriasjonsskjønn kan ikke påbegynnes før manøvreringsreglementet er fastsatt.

For så vidt vannet slippes i strid med reglementet, kan konsesjonæren pålegges en tvangsmulkt til staten av inntil kr. 1 000,- for hver gang etter departementets nærmere bestemmelse.

21. Anleggenes eier skal etter nærmere bestemmelse av departementet utføre de hydrologiske iakttagelser, som i det offentlige interesse finnes påkrevd, og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige. De tillatte oppdemningshøyder og de tillatte laveste tappingsgrenser betegnes ved faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Kopier av alle karter som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene skal tilstilles Norges geografiske oppmåling med opplysning om hvordan målingene er utført.

22. De vassfalls- og brukseiere, som benytter seg av det ved reguleringen og overføringen innvunne driftsvann, er forpliktet til å avgi til den eller de kommuner, derunder også fylkeskommuner som departementet bestemmer, etter hvert som utbygging skjer, inntil 10 pst. av den for hvert vassfall innvunne øking av kraften (beregnes som angitt i post 3). Staten forbeholdes rett til å erholde inntil 5 pst. av kraften.

Pålegget om avgivelse av kraft kan etter begjæring av en interessert tas opp til ny avgjørelse etter 30 år.

Kraften kan kreves avgitt med en brukstid ned til 5 000 brukstimer årlig.

Kraften avgis i den form hvori den produseres.

Elektrisk kraft uttas etter departementets bestemmelse i kraftstasjonen eller fra fjernledningene eller fra ledningsnettet, hva enten ledningene tilhører anleggenes eier eller andre. Forårsaker kraftens uttakelse av ledningene økede utgifter, bæres disse av den som uttar kraften, enten dette er staten eller en kommune. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen, som ikke skyldes vis major, streik eller lockout, må ikke skje uten departementets samtykke.

Kraften skal leveres til vanlig pris i vedkommende forsynings- eller samkjøringsområde. Dersom det ikke er mulig å påvise noen slik pris, skal kraften leveres til selvkostende. Hvis den pris som således skal legges til grunn blir uforholdsmessig høy, fordi bare en mindre del av den kraft vannfallene kan gi, er tatt i bruk, skal kraften leveres til rimelig pris. Uenighet om prisen avgjøres av vedkommende departement.

Eieren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og dennes fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av departementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt.

Konsesjonæren er forpliktet til å samarbeide med andre kraftverker når dette finnes hensiktsmessig av hensyn til den alminnelige kraftforsyning. Bestemmelse herom treffes i mangel av minnelig overenskomst av et av Kongen oppnevnt skjønn som også fastsetter de nærmere tekniske og økonomiske vilkår for sådant samarbeid.

Konsesjonæren plikter på egen bekostning å foreta de forandringer av anlegget som måtte finnes påkrevd av hensyn til sådant samarbeid. Bestemmelse herom treffes av departementet. Det tas ved avgjørelsen størst mulig hensyn til anleggets økonomiske forhold.

23. Departementet kan under særlige omstendigheter gi en vassfalls- eller brukseier som ikke er medeier i regulerings- og overføringsanleggene, tillatelse til å benytte driftsvann, som er innvunnet ved reguleringen og overføringen, mot en årlig godtgjørelse til anleggenes eier. Denne godtgjørelse skal i tilfelle av tvist fastsettes av departementet.

24. Det påhviler konsesjonshaveren i den utstrekning hvori dette kan skje uten rimelige ulemper og utgifter - å unngå ødeleggelse av plante- og dyrearter, geologiske og mineralogiske dannelser, samt i det hele naturforekomster og områder, når dette anses ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Såfremt sådan ødeleggelse som følge av arbeidenes fremme i henhold til foranstående ikke kan unngås, skal Naturvernrådet i betimelig tid på forhånd underrettes om saken.

Konsesjonæren skal i god tid på forhånd undersøke om faste fortidsminner som er fredet i medhold av lov av 29. juni 1951 nr. 3 eller andre kulturhistoriske lokaliteter blir berørt, og i tilfelle straks gi melding herom til vedkommende museum.

Viser det seg først mens arbeidet er i gang at det kan virke inn på fortidsminne som ikke har vært kjent, skal melding som nevnt i foregående ledd sendes med en gang og arbeidet stanses.

Anleggenes eier plikter ved planleggingen og utførelsen av anleggene i den utstrekning det kan skje uten urimelige ulemper og utgifter, å dra omsorg for at hoved- så vel som hjelpeanlegg virker minst mulig skjemmende i terrenget. Plassering av stein- og jordmasser skjer i samråd med vedkommende kommuner. Anleggenes eier har plikt til forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg er satt i drift. Overholdelsen av bestemmelsene i dette ledd undergis offentlig tilsyn. De hermed forbundne utgifter utredes av anleggets eier.

Om nærværende bestemmelser gis vedkommende ingeniør eller arbeidsledere fornøden meddelelse.

25. Til skjønn i anledning av overføringen og reguleringene skal skjønnsmenn oppnevnes av Kongen.

26. Anleggenes eier underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av vedkommende departement til kontroll med overholdelsen av de oppstilte betingelser. De med kontrollen forbundne utgifter erstattes det offentlige av anleggenes eier etter nærmere av vedkommende departement fastsatte regler.
27. Konesjonen skal tinglyses i de tinglag hvor anleggene er beliggende. Vedkommende departement kan bestemme at et utdrag av konesjonen skal tinglyses som heftelse på de eiendommer eller bruk i vassdraget for hvilke reguleringen og overføringen kan medføre forpliktelser."

--000--

1.2 Bestemmelser i medhold av pkt. 13 i Kgl. res. av 5. juli 1963.

I Industridepartementets brav av 15. september 1966, med pålegg om følgende terskler i de vestlige vassdrag:

"Ofteelvi:

1. Heggemyrane - terskelkroner 9,5
2. Høydalsmo
 - a) 20 m nedstrøms Ofte bru - terskelkronen fastsettes etter nærmere undersøkelser.
 - b) Ca. 80 m oppstrøms Ofte bru - terskelkrone kote 13,4.
 - c) Eventuelt en mindre terskel mellom a og b - fastsettes etter nærmere undersøkelser.

Dalaåi:

1. Kyrkjehølen - terskelkrone kote 8,5.
2. Kyrkjeløken - terskelkrone kote 11,2.

3. Ali - kronen fastsettes etter nærmere undersøkelser.
4. Å - ca. 250 m ovenfor brua. Terskelkroner tilsvarende normal vannstand.
5. Rui - rett ut for skoletomten - eventuelt tiltak med kombinasjon graving - terskelbygging undersøkes nærmere.
6. Mostøyl.
 - a) Øvre lone - terskelkroner kote 8,6.
 - b) Nedre lone - terskelkroner kote 8,15.
7. Moland - ca. 100 m ovenfor fossen - terskelkroner kote 8,7.
8. Smylemoen - ca. 25 m nedenfor brua, terskelkroner kote 3,8.
9. Haugli - terskelkroner 8,7.
10. Øvre Dalane skole - ved brua - terskelkroner kote 9,1.

Morgedalsåi:

1. Breidvatn - bestående steinrast tettes og forsterkes.
2. Libergløkjen - bestående steinrast tettes og forsterkes.
3. Solstrand - ned for våningshuset - terskelkroner kote 5,4.
4. Solstrand - Skarstjønn - ved stryk i elvesvingen - terskelkroner 4,9.
5. Busterudhylen (Skarstjønn) ved stryk ved utløp av hylen - terskelkroner kote 8,2.
Denne høyden senere korrigert til kote 7,9 ved brev av 5.10.1966 fra NVE.
6. Utgår, jfr. brev av 2.1.1968, fra departementet.
7. Olavstjern - terskelkroner tilsvarende vanlig sommervasstand.

Konsesjonæren pålegges videre plikt til å vedlikeholde dammene, slik at de til enhver tid tjener sin hensikt.

Spørsmålet om anleggenes utførelse og vedlikehold forutsettes tatt opp med Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen."

II Industridepartementets brev av 14. september 1967,
med pålegg om følgende terskler i de østlige vassdrag:

1. Kortestøyl bro (Grovåi)
Terskelen plasseres minst 100 m nedenfor broa.
Kronen skal ligge 2,75 m under overkant plankedekke i brobanen.
2. Ostjønn (Manndøla)
Det bygges en permanent dam i utløpet som holder vass-
standen på vanlig sommernivå.
3. Berge (Vallaråi)
"Nakken" i østre løp jevnes med betong. Vestre løp
sperreres med en betongdam med krone 15 cm over utløpet i
østre gren.
4. Eisand
Terskelen plasseres 80 - 100 m ovenfor fossen.
Damkronen skal ligge 50 cm over midlere elvebunn midt i
elva.
5. Satajuvet.
Dypløpene plomberes.
6. Lakshølfoss
Gammel dam må om nødvendig tettes slik at vasstanden
kan holdes til damkronen.

Når det gjelder Flatsjø, har departementet i brev av 7.
januar 1976 meddelt at man ikke finner grunn til å gi pålegg
om terskelbygging.

Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen bemyndiges til i
samråd med utbyggeren å fastslå hvilken utførelse tersklene
skal gis, og hvordan de skal vedlikeholdes."

1.3 Kgl. res. om tillatelse etter vassdragslovens § 148 av 5. juli 1963.

Betingelse

for tillatelse etter vassdragslovens § 148.
(fastsatt ved Kgl. resolusjon 5. juli 1963)

"Utbyggingen av vassfallet må være fullført innen 7 år. Ved tidsberegningen medregnes ikke den tid som på grunn av overordentlige tildragelser (vis major, streik eller lockout) har vært mulig å utnytte."

2.0 Manøvreringsreglementet.

MANØVRERINGSREGLEMENT

for regulering m.v. av Flatdalsvassdraget, Morgedalsvassdraget, og Dalaåi. (Fastsatt ved kgl. resolusjon 5. juli 1963. Post 1 justert ved Industridepartementets brev av 28. april 1965.)

"1. Reguleringsgrensene er:

a) Sundsbarmvatn.

Øvre reguleringsgrense kote.....612,20

Nedre reguleringsgrense kote.....574,20

Reguleringshøyde 38,0 m, hvorav

18,6 m er senkning.

Reguleringsdammen har fast overløp.

b) Sandsetvatn.

Øvre reguleringsgrense kote.....986,0

Nedre reguleringsgrense kote.....980,0

Reguleringshøyde 6,0 m, hvorav

1,0 m er senkning.

Reguleringsdammen har fast overløp.

Ved største flom kan vannstanden stige 0,8 m over øvre reguleringsgrense.

(I perioder fra vårflommens avslutning og fram til det tidspunkt på høsten da magasinet tappes ned for vinteren, vil ikke magasinet bli senket lavere enn k. 984,50. Magasinet vil bli tappet ned til nedre reg.grense med tilnærmet jevn tapping over 10 uker. Tappingen begynner innenfor tidsintervallet 15. november - 15. desember. Magasinet vil etter nedtappingen bli holdt nedtappet fram til vårflommen.)

c) Lintjern-Liervatn-Nystølvatn.

Lintjern-Liervatn kan demmes i nivå med Nystølvatn. I overføringstunnelen Nystølvatn-Sundsbarrvatn anordnes et overløp av passende lengde på kote 618,70. (Lengden av overløpet skal være 25 m). Dammen ved Lintjern skal være forsynt med overløp og eventuelt andre reguleringsanordninger som muliggjør avledning av største påregnelige flom fra eget nedslagsfelt ved en vannstand som ikke overstiger kote 619,90.

d) Ljosdalsvatn-Hovdevatn-Bergsvatn.

Ljosdalsvatn kan senkes 5,0 m til kote 640,30. Hovdevatn-Bergsvatn vil dermed senkes 2,5-3,0 m til ca. kote 642,3-642,8. I flomdempningsøyemed kan det med dam i utløpet av Hovdevatn anordnes et magasin inntil kote 647,6. Dammen skal være forsynt med flomløp og eventuelt andre reguleringsanordninger som muliggjør avledning av største påregnelige flom ved en vannstand som ikke overstiger kote 649,10. I overføringstunnelens øvre inntak anordnes et overløp av passende lengde på ca. kote 645,3. (Den ovenfor angitte ca.høyde for overløpet til overføringstunnelens øvre inntak er oppgitt i manøvreringsreglementet. Kraftverket foreslår denne høyde fastsatt til kote 645,10 for best mulig å kunne tilpasse vannstanden til de tidligere forhold. Avløpets lengde skal være 10 m. Ljosdalsvatn-Hovdevatn-Bergsvatn vil ikke bli senket ned under normalvannstand om sommeren etter avledning av vårflommen.

Om vinteren vil vannstanden i Ljosdalsvatn-Hovdevatn-Bergsvatn ikke bli senket ned under normalvannstand før 1. april. Etter 1. april vil senkningsmagasinet bli tatt i bruk. Senkningen vil skje ved jevn tapping i tiden 1.4. - 20.4.

Vannstandsvariasjonen om vinteren vil således bare være avhengig av variasjonen i vintertilslaget samt de ovenfor angitte data for høyde og lengde av overløpet.)

Høydene under post a, c og d refererer seg til høydefastmerke E 36 N 14 - Flatland i NGO's presisjonsnivellement, med høyde k.120,666, refererende til NGO's normal null 1954.

Høydene under post b refererer seg til gradteigskartet som angir som naturlig sommervannstand for Sandsetvatn k. 981.

Reguleringsgrensene skal betegnes med faste og tydelige vannstandsmerker som Hovedstyret for vassdrags- og elektrisitetsvesenet fastsetter.

2. Når vannstanden i Sundsbarmvatn overstiger øvre reguleringsgrense med mer enn 10 cm, skal tilløpet fra Bjånelva og alle tilløp til overføringstunnelene Nystølvatn-Sundsbarmvatn og Ljosdalsvatn-Lintjern ledes vekk fra tunnelene og ned i sine naturlige elveleier.

Når vannstanden i Sundsbarmvatn etter flom synker under øvre reguleringsgrense, skal de naturlige vannstandsforhold i Nystølvatn og Ljosdalsvatn søkes gjenopprettet så snart som mulig.

Det skal ved manøvreringen has for øye at vassdragenes flomvassføring ikke unødig økes.

Forøvrig kan vannslippingen skje etter Sundsbarm Kraftverks behov.

3. Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende samt at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand.

Det føres protokoll over manøvreringen, og avleste vannstander observeres og noteres. Nedbørshøyder, temperaturer, m.v. skal likedeles observeres og noteres hvis dette blir forlangt. Avskrift av protokollen sendes hver måneds utgang til Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen.

4. Til å forestå manøvreringen antas en norsk statsborger som godtas av vedkommende departement. Hovedstyret for vassdrags- og elektrisitetsvesenet kan bestemme hvor damvokteren skal bo, og at han skal ha telefon i sin bolig.
5. Mulig tvist om forståelse av dette reglement avgjøres med bindende virkning av departementet.
6. Viser det seg at vannslippingen etter reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for almene interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendig.

Endringer i reglementet kan bare foretas etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

3.0 Vassdragenes tilstand.

Utgangspunktet for bedømmelsen er forholdene i vassdragene slik som de er før virkningen av nærværende regulering gjør seg gjeldende.

- a) Det finnes ved utløpet av Hovdevatn en fløtningsdam. Ifølge opplysninger fra formannen i Høydalsmo og Øy fjell Samfløtningslag, Halvor Ljosdal, er dammen blitt brukt i forbindelse med fløting i vassdraget nedenfor. Han opplyser videre at fløtningsmagasinet har vært i bruk inntil St.Hans og etter Krossmess (14. september).
- b) Statskraftverkernes regulering av Tokke-Vinjevassdraget og den virkning dette har i vassdraget, fra og med Kviteseidvatn og ned til Norsjø.
- c) Hjartdøla Kraftverks overføring av Helåi i Seljordvassdraget til Skjessvatn i Hjartdalsvassdraget med

den virkning dette har i Seljordvassdraget, jfr. fallrettighetsoverskjønn av 27.6.1959, fløtnings-, tiltaksskjønn av 21.7.1961, utsatte spørsmål i denne forbindelse.

- d) Reguleringstillatelse for Seljordsvatn, gitt til Bø kommune 19.5.1944, stadfestet 20.7.1945, jfr. også brev, dat. 24.8.1967, fra Vassdragsdirektoratet til Sundsbarm Kraftverk angående samme tillatelse.
- e) Andre bestående reguleringer og/eller rettigheter i vassdragene.

4 - 7 Irrelevante for denne sesjon.

8.0 Tiltak.

Mulige tiltak som skjønnsretten måtte pålegge SK ved denne sesjon; eller som er pålagt kraftverket ved tidligere sesjoner av skjønnet, eller som er stillet opp som forutsetninger, som f.eks. tilskudd til vannforsyningsanlegg, kloakkrenseanlegg, veger etc.

9.0 Renter.

- 9.1 Fra 1.1.1970 og til utbetalingsdagen svares rente etter rettens fastsettelse, både av de årlige erstatninger og engangserstatningene, så fremt forsinkelsen ikke skyldes grunneieren. Ved fremtidige for sene utbetalinger av de årlige erstatninger svares morarente etter rettens fastsettelse.
For Øyfjell- og Morgedalsoverføringen gjelder renteberegning fra 1.7.1971.
- 9.2 Når det gjelder mulige erstatninger knyttet til vannforsyningsanlegg, kloakkrenseanlegg, veger m.v., fastsetter retten i hvert tilfelle tidspunktet for eventuell renteberegning av slike beløp.
- 9.3 Fremtidige årlige erstatninger forutsettes utbetalt hvert år, pr. 15.3., første gang pr. 15.3.1980.

10.0 Varighet.

Alle skjønn og takster avgis under forutsetning av at alle deler av anlegget og bruken av disse er stedsevarig, dog med unntak for de provisoriske kraftlinjer.

11.0 Vannforbruk i kraftstasjonen.

Forbruket av vann gjennom Sundsbarm kraftstasjon pr. uke (7 sammenhengende døgn), skal ikke overstige 4,5% av 420 mill. m³, = 18,9 mill m³.

Turbinene kan overbelastes til 54 m³ pr. sek.

12.0 Utrasninger og forbygninger langs Bøelva.

12.1 Retten takserer den skade og ulempe som er påført hittil.

Erstatning i forbindelse med utraste arealer og erosjon beregnes fram til 1.10.1978, som en samlet sum pr. takstnummer.

Erstatning for senere utrasninger og erosjon skal skje på grunnlag av skjønn, etter de til enhver tid gjeldende rettsregler, med 10 års intervaller, første gang pr. 1.6. 1989.

Større elvebrudd kan dog forlanges behandlet når det måtte inntreffe.

12.2 Sundsbarm Kraftverk forplikter seg på samme måte som tidligere til å delta med 1/3 av utgiftene fram til 1.1.1996, til de forbygninger som av forbygningsavdelingen i NVE blir besluttet utført i Bøelva.

13.0 Isforholdene.

13.1 Kraftverket kan foreta issprengning i vassdraget for å forhindre eller begrense skadegjørende isdannelser. Mulige skader ved slik sprengning gjøres opp ved overenskomst eller skjønn.

13.2 På strekningen fra Gåra bru og så langt nedover Bøelva som Sundsbarmskjønnen sesjon X behandler, vurderer retten alle eventuelle skader på de berørte eiendommer som følge av de år om annet forekommende isganger og isoppstuvninger i Bøelva, begrenset opp til maksimum 2 mtr. over isfri elv. Framtidige ras, utgravninger og opplegg av grusmasser og lignende topografiske skader som følge av oversvømmelser utenfor elveløpet, er ikke tatt med i vurder-

ingen. Heller ikke er vurdert oversvømmelser m/isdannelse som måtte medføre skade eller ulempe for bygninger. Slike mulig forekommende skader, avgjøres hvert år når skadene måtte ha inntruffet, ved overenskomst eller skjønn, etter de til enhver tid gjeldende rettsregler, som Kraftverket begjærer og bekoster.

Det forutsettes at Sundsbarm Kraftverk som hittil forsøker å begrense oversvømmelsene utenfor elveløpet ved sprengning av isdammer, i den utstrekning dette er forsvarlig og mulig å gjennomføre.

13.3 For Bøelva ovenfor Gåra bru behandles skader og ulemper som har sammenheng med at elva år om annet blir islagt.

14.0 Spørsmål om erstatning for vanskeliggjort tømmerutislag i Seljordsvatn utsettes til senere skjønn.

Likeledes utsettes også alle spørsmål om bruken av isen på Seljordsvatn ved framdrift og eventuell levering av skogsvirke.

15.0 Brev av 5. september 1968 fra Det kgl. departement for industri og håndverk til Sundsbarm Kraftverk:

"REGULERINGSTILLATELSE FOR FLATDALSVASSDRAGET, MORGEDALS-VASSDRAGET OG DALAÅI (OFTEVASSDRAGET). KGL. RES. AV 5. juli 1963. PLANENDRING VEDRØRENDE TØMMERTRANSPORT I BØELVA MELLOM SELJORDVANN OG NORDSJØ:

Industridepartementet samtykker i at den plan som ligger til grunn for ovennevnte reguleringstillatelse endres slik at tillatelsen til å rå over alt vannet til reguleringsformål, også skal omfatte strekningen Seljordvann-Norsjø. Tillatelsen gis i det vesentlige i samsvar med Sundsbarm Kraftverks søknad av 28. desember 1967, hvor det bl.a. fremgår at kraftverket skal ha transportplikt for alt tømmer fra skoger som tidligere har levert tømmer til fløting i Bøvassdraget. Forøvrig gjøres det ingen endringer i de oppstilte vilkår og forutsetninger for reguleringstillatelsen.

Det forutsettes at det ikke vil bli noen forringelse av effekten av Bø kommunes tillatte regulering i Seljordsvann som følge av planendringen, og at den heller ikke vil medføre noen øking av vannstanden i Seljordsvatn til skade for jordbruksinteresser.

Man har forøvrig merket seg at det vil bli opptatt forhandlinger om minnelig ordning for tømmertransporten fra sidevassdragene i den utstrekning disse ikke er behandlet i hovedavtalen.

Man går ut fra at de skjønnsmenn som fungerer i regulerings-skjønnen i henhold til tillatelsen av 5. juli 1963, også skal fungere i det skjønn som skal holdes i anledning planendringen.

I medhold av § 16 pkt. 1 og bemyndigelse gitt ved Kgl.res. 28. juni 1946 tillates det å stevne til skjønn i medhold av nærværende samtykke til planendring, på den måte som er foreskrevet for visse almenningssaker i lov av 9. juli 1851 § 1. De eiere og rettighetshavere som er kjent, forutsettes stevnet på vanlig måte."

16.0 Minstevannføring.

Pålegg om minstevannføring som er eller måtte bli fastsatt av retten i nærmere angitte deler at det regulerte vassdrag.

Sundsborn Kraftverk vil ikke motsette seg at retten ved fastsettelsen ikke bare tar hensyn til kloakkavløp, slik som det fremgår av reguleringsdokumentene, men også i rimelig utstrekning tar hensyn til jordvanning langs vassdragene og til fisket i Bøelva.

IV. Alminnelige merknader.

Forutsetningene i kap. III er i samsvar med rettinger gjort under prosedyresesjonen.

Etter rettingene er partene bare uenige om punkt 13.2, jfr. punkt 10 i påstanden fra h.r.advokat Vale. Retten har i hans påstand understreket de ledd som han vil ha holdt utenfor skjønnet nå - i tillegg til SK's forslag.

Etter rettens oppfatning vil de skadevirkninger som Vale ønsker holdt utenfor, ikke bli av en slik karakter eller omfang at det ikke er mulig å vurdere dem nå. De skader som Vale sikter til kommer i samme stilling som mange andre framtidige skader som retten må skjønne over. Etter befaringene mener retten å ha tilstrekkelig grunnlag for å vurdere mulighetene for skader. Retten har derfor ikke funnet grunn til å endre noe i forslaget

fra SK på dette punkt 13.

Ved reguleringa er følgende nedslagsfelt ført over til hovedmagasinet i Sundsbarmvatn:

Fra Dalaåi	155 km ²	
Morgedalsåi	<u>25,8 "</u>	
Sum vestvassdraga		180,8 km ²
Fra Åmotdalsåi	174,8 km ²	
+ Sundsbarmvatn's eget felt	<u>57,6 "</u>	
Sum Flatdalsvassdraget		232,4 "
I driftstunnellen Sundsbarmvatn- kraftstasjonen ved Lakshøl er tatt inn Finndalsåi		<u>4,8 "</u>
Sum regulert felt		<u>418,- km².</u>

De opprinnelige nedslagsfelt ble dermed redusert slik:

Dalaåi	266,6 km ²	
-	<u>155 "</u>	
Rest uregulert felt		111,6 km ²
Morgedalsåi	66,2 km ²	
-	<u>25,8 "</u>	
Rest uregulert felt		<u>40,4 "</u>
Dalaåi/Morgedalsåi ved samløp (Gotuholt)rest		<u>152 km².</u>
Åmotdalsåi - målt ved Flatdal kyrkje -		372,4 km ²
- Heiåi, jfr. punkt 1.3.c. i kap. III		<u>40,- "</u>
		332,4 km ²
		<u>232,4 "</u>
Rest uregulert felt		<u>100,- km².</u>

Virkingen av reguleringa blir i hovedtrekk 1) betydelig reduksjon av vassføringa i Dalaåi og Morgedalsåi. 2) øket vintervassføring i Vallaråi nedenfor kraftstasjonen, videre gjennom Seljordsvatn og Bøelva, 3) redusert sommervassføring i Åmotdalsåi - Vallaråi, videre gjennom Seljordsvatn og i Bøelva og 4) redusert vintervassføring i Åmotdalsåi.

Sundsborn Kraftverk er bygget med stor maskininstallasjon og kort driftstid som et toppkraftverk for drift om vinteren. Kraftverket ble satt i drift i oktober 1970 med ett aggregat og med vatn fra Seljordvassdraget (Flatdalsvassdraget). Vestvassdraga ble overført året etter. Overskjønnet er basert på at kraftstasjonen kjøres som nevnt i punkt 11.0 i kap. III. (s. 26)

Man viser ellers til underskjønnet s. 64 - 65.

Sesjon X omfatter særlig en del saker utsatt fra sesjon III og IV, samt virkninger av Sundsbarmreguleringa ved Seljordsvatn og langs Bøelva (utenom tømmertransport).

Ved vurderingen av skadene og av erstatninger og tiltak har retten hele tiden hatt for øye en sammenlikning av forholdene etter reguleringa med dem som var før reguleringa.

Retten har vurdert de enkelte takstnummer i forhold til de generelle og spesielle påstander som er nedlagt.

V. Reguleringer før Sundsbarm.

Heiåi - som munnet ut i Åmotsdalsåi nedstrøms Kyrkjemoen ble i 1959 overført til Hjartdalsvassdraget. Nå skal behandles virkninger av denne overføring som ikke er avgjort ved tidligere skjønn, jfr. punkt 1.3.c. i kap. III. (s. 24-25).

Bø kommune fikk 19. mai 1944, stadfestet ved Kgl. res. 20. juli 1945, tillatelse til å regulere Seljordsvatn med tapping 1,0 meter. Overskjønn ble avsagt 5.9.1945, og reguleringa ble satt i verk samme året. Skade på brønner ble utsatt og behandlet ved underskjønn i 1954 og overskjønn i 1955. Skjønnene ble avgitt med alternativer for tappingen. Fra kjennelse nr. 2 i underskjønnet 1954 gjengis Bø kommunes forslag til skjønnsforutsetning:

"Skjønnnet avgis under følgende to alternativer:

- I. 0,5 m tapping ned til kote 1,5
- II. 1,0 m tapping til kote 1,0 med tapping ikke lavere enn til kote 1,5 i tiden 14.5. - 1.12."

Saksøkeren anfører at slik som reguleringsanlegget nå er utført kan det ikke tappes lavere enn som angitt i alt. I. og det antas ikke regningssvarende for saksøkeren å utføre de arbeider som vil kreves for å kunne tappe ytterligere 0,5 m, som reguleringstillatelsen gir adgang til. Forholdene har utviklet seg slik at saksøkeren antagelig vil frafalle retten til senking utover kote 1,5. Endelig avgjørelse herom kan ikke treffes på det nåværende tidspunkt og han ønsker derfor alternative takster."

NVE, Vassdragsdirektoratet, skrev 24.8.1967 til Bø

Kraftverk om reguleringstillatelsen for Seljordsvatn:

"I ovennevnte reguleringstillatelse er det satt en byggefrist på i alt 7 år fra konsesjonsdato. Da det nå er gått mer enn 20 år siden tillatelsen ble gitt og det ikke er søkt om forlengelse av fristene, antas reguleringstillatelsen for den ikke gjennomførte del av reguleringen å være bortfalt."

På grunn av endring i det opprinnelige vassmerke for Seljordsvatn tilsvarende nedre reguleringsgrense (1,0 meters tapping) kote 114,967, jfr. brev 23.10.1952 fra NVE, Hovedstyret, til Bø kommune. Den gjennomførte del med 0,5 meter tapping blir da kote 115,467. Absolutt laveste registrerte vannstand etter 1945 var i april 1958: kote ca. 115,33. Tappingen reguleres med en nåledam i utløpsoset, men et fjellprofil lenger nedstrøms setter den nedre grense for hvor langt vatnet kan tappes.

Flatdalsåi gjennom Flate Flatdal ble kanalisert i 1930-årene. Som ledd i dette ble Flatsjø senket, jfr. skjønn 13.7.1937 der Seljord kommune eksproprieterte rett til å ha Flatsjø "nedtappa so mykje at lågvatnet kjem 1 ½ meter lågare enn no og vanleg flaum 1 m. lågare enn no."

Omkring 1930 ble Bøelva senket ved Siglhus-strengen for å sikre jord langs Bøelva ovenfor.

VI. Minstevassføring.

Overskjønn sesjon III påla SK å slippe så meget vatn fra Hovdevatn at vassføringa i Ofteåi målt ved riksvegbrua Høydalsmo til enhver tid er minst 40 l/s (liter/sekund).

I samme skjønn under tiltakskrav 5 la h.r.advokat Vislie på vegne av Kviteseid kommune ned påstand om at SK pålegges som tiltak å utføre og vedlikeholde kloakkrenseanlegg i Morgedal, mens advokat Lindheim på vegne av en del grunneiere la ned subsidiær påstand om at "SK pålegges etter overskjønnets nærmere bestemmelse å sørge for en minstevassføring i Morgedalsåi som kan gi en tilfredsstillende gjennomstrømning av hensyn til kloakkavløp, jfr. Industridepartementets brev 28.8.1963 til SK."

Overskjønn III påla SK å yte Kviteseid kommune kr. 50.000. som tilskudd i kloakkanlegget for de bolighus som tilknyttet i Morgedal.

Fra departementets brev gjengis:

"Videre forutsettes det at det etter skjønnets bestemmelse må fastsettes en minstevassføring i de berørte vassdrag som kan gi en tilfredsstillende gjennomstrømning av hensyn til kloakkavløp."

Som det går fram av punkt 16 i kap. III godtar SK at det foruten til gjennomstrømning for kloakk i rimelig utstrekning også tas hensyn til jordvatning langs vassdraga og til fisket i Bøelva.

Om minstevassføring har de sakkyndige Røstad, Skulberg og Stenersby i fellesskap gitt en utredning datert 15.1.1979.

Fra s. 49 i utredningen gjengis:

"Våre forslag til minstevassføringer er derfor generelt å forstå som minstekrav ut fra nåværende vitenskapelige erkjennelser og faglige standard, men at fremtidige erfaringer må kunne utnyttes til justering om nødvendig. På dette grunnlag anser vi det riktig at det blir pålagt konsesjonshaveren å bekoste det nødvendige oppfølgingsprogram hva angår biologiske forhold, vannkvalitet m.v. slik at man etter en nærmere angitt tidsperiode (10 år?) har underlag for en forsvarlig vurdering av minstevassføringens betydning og for eventuell justering. Det ville falle naturlig at også andre deler av manøvreringsreglementet da ble vurdert og eventuelt justert ifølge vilkår nr. 20."

De sakkyndige konkluderer med følgende forslag:

Bøelva	5 m ³ /sek	i tiden	1. mai - 30 september.
Flatdalsåi	0,3 m ³ /sek	i tiden	1. april - 30 september.
Åmotsdalsåi	0,075 m ³ /sek	i tiden	1. mai - 30. september
"	0,040 "	"	1. oktober - 30. april
Morgedalsåi	0,2 "	"	1. mai - 30. september
"	0,1 "	"	1. oktober - 30. april
Dalåi	nedenfor samløp med Kvernbekk		
	0,25 m ³ /sek	i tiden	1. mai - 30. september
	0,15 "	"	1. oktober - 30. april.

Ved beregningen av den sommerkjøring som minstevassføring i Bøelva vil medføre for SK har de sakkyndige forutsatt at Seljordsvatn bidrar med en tapping på 0,5 meter eller ca. 9 millioner m³ i de årene hvor tilskot er nødvendig.

I punkt 15 i skjønnsforutsetningene er tatt inn Industridepartementets forutsetning om "at det ikke vil bli noen forringelse av effekten av Bø kommunes tillatte regulering i Seljordsvatn." H.r.advokat Vale hevder at denne forutsetning

forplikter SK til å sørge for at det til enhver tid går minst 4,5 m³/sek i Bøelva slik at kapasiteten i Bø kraftverk (Oterholtfossen kraftstasjon) kan nyttes fullt ut.

I de sakkyndiges utredning om minstevassføringa er redegjort for vassføring i Bøelva 1910 - 1939 (Seljordsvatn vassmerke) og 1945 - 1964 (Hagadrag vassmerke). I 1945 - 1964 var Seljordsvatn regulert, men perioden ligger før Sundsbarm. Om 20-års perioden 1945 - 1964 heter det:

"Denne oversikt viser at til tross for at Seljordsvatn kom inn i bildet, var disse 20 årene ugunstigere enn de foregående 30 år. Bøelva ble holdt over 2,5m³/s om vinteren og middelet av de laveste 30 døgn perioder har vært 3,3 m³/s. Den laveste observasjon gir en middelvassføring over 15 døgn om vinteren på 0,56 m³/s. I sommersesongen er det bare 3 år av de 20 som oppviser under 2,5m³/s som middel for 30 døgn, og bare 4 år som oppviser 3,8m³/s over 30 døgn. Men ekstremåret 1947 ga vannføringsmiddel på 0,58 m³/s for 30 døgn, og ekstremverdien 0,34 m³/s holdt i 5 døgn. Tallene for Hagadrag antas å være noe mer solid fundert enn de tidligere observasjoner ved Seljordsvatn uregulert, men årsserien 1945 - 1964 var svært ugunstig for vinteren. Ut fra en ren statistisk behandling av tallene fra Hagadrag med Seljordsvatn regulert vil en kunne si at det er ca. 92% sannsynlig at vannføringen vil være over 3,2 m³/s i årets løp og det er over 99% sannsynlig at den vil være over 5,5 m³/s om sommeren."

I rettsmøte i februar 1979 imøtegikk SK de sakkyndiges vurdering på dette punkt, og påviste at sannsynligheten for vassføringer over 5,5 og 3,2 m³/s er mindre (dok. 1273).

I de siste år av perioden 1945 - 1964 var Heiåi kuttet ut, men retten regner med at det har liten virkning for totalbildet av lavvassføringene i 20-års perioden. Om uregulerte og regulerte vassføringer i Bøelva som resultat av simuleringer utført i 1970, vises til tabell 13 og 14 i Røstads hydrologiske utredning av 23.12.1975.

Bø kraftverk har 23.2.1979 gitt oppgave over produksjon av energi i Oterholtfossen kraftstasjon for årene 1965 - 1977, og gitt en særskilt sammenstilling av år som kraftverket anser representative: 1967, 1968, 1969 (før Sundsbarm) og 1971, 1972, 1974 (etter Sundsbarm). Oppgavene viser høyere produksjon i månedene oktober - mars etter Sundsbarm enn før. Dette blir også resul-

tatet dersom man tar ut 1974, og sammenligner årene 1967-1968 med 1971-1972. 1974 virker ikke helt representativt på grunn av reparasjoner, utgraving av undervasskanal og forlenging av sugerøret. Produksjonen gikk derfor ned sommeren 1974 og steg markert samme høst. Årsproduksjonen i 1971 og 1972 lå over årsproduksjonen i 1967 og 1968.

På grunn av den større vintervassføring i Bøelva etter Sundsbarm-reguleringa kan Bø kraftverk produsere mer om vinteren enn før. En mulig lavere produksjon etter reguleringa i perioder om sommeren med vassføringer under 4,5 m³/sek vil fullt ut kompenseres av den økede vinterproduksjonen. Retten mener at med en minstevassføring på 3 m³/sek vil situasjonen også om sommeren bli bedre ved ekstreme lågvassperioder. Sett over året vil effekten av Bø kommunes regulering i Seljordsvatn utvilsomt ikke bli forringet med en minstevassføring på 3 m³/sek. Retten viser også til at SK har påtatt seg å bygge en klappluke ved utløpet av Seljordsvatn. Den vil gjøre det lettere å nytte magasinet i Seljordsvatn mer effektivt enn med nåledammen.

Ved fastsettinga av minstevassføringene har retten tatt omsyn til gjennomstrømning med tanke på kloakkutslipp til jordvatning og til fisket, også fisket i andre deler av vassdragene enn Bøelva, jfr. vassdragsreguleringsloven § 19 punkt 1. Andre almenne interesser er ikke så sterke at de gir grunnlag for å øke minstevassføringa ut over det som retten har pålagt. SK har godtatt at spørsmålet om minstevassføring vurderes også for Morgedalsåi.

Retten har kommet til at det må være forsvarlig å pålegge minstevassføringer som ligger under forslaget fra de tre sakkyndige. Retten har da også tatt i betraktning hvordan reguleringsskader for øvrig blir reparert ved erstatninger og tiltak i de forskjellige sesjoner av Sundsbarm-skjønet.

Retten pålegger SK å sørge for følgende minstevassføringer:

Bøelva, målested Hagadrag vassmerke: 3 m³/sekund hele året.

Se forøvrig under tnr. 2278 VIII (Bø kommune).

Flatdalsåi, målested ved Rukanfoss:

0,2 m³/sek 1. mai - 30. september.

Intet pålegg for 1. oktober - 30 april.

Åmotsdalsåi, målested ved Solstad bru nedenfor Kyrkjemoen:

0,1 m³/sek 1. mai - 30. september

0,05 m³/sek 1. oktober - 30. april.

Grovåi, målested ved inntak i overføringstunnellen:

0,05 m³/sek 1. mai - 30. september, dog slik at

vassføringa er begrenset til naturlig avløp fra nedbørsfeltet ovenfor inntaket.

Intet pålegg for 1. oktober - 30. april.

Morgedalsåi, målested Busterudhylen v/Skarstjønn, terskel nr. 5:

0,1 m³/sek 1. mai - 31. oktober

0,05 " 1. november - 30. april

Dalaåi, målested Mostøyl, terskel 6 a eller b etter SK's valg:

0,15 m³/sek 1. mai - 31. oktober

0,05 " 1. november - 30. april

(Ofteåi, v/Høydalsmo, 0,04 m³/sek uendret fra sesjon III).

Med unntak av byggeperioden for ny klappeluke ved utløpet av Seljordsvatn skal minstevassføringene være iverksatt innen 1. juli 1980.

Retten har ikke funnet tilstrekkelig grunn til å ta til følge punkt 9 i den generelle påstand fra Vale om at minstevassføringa etter krav fra partene skal tas opp til ny vurdering ved skjønn etter 10 år. Det er riktignok ingen gitt å si noe sikkert om hvordan tilstanden vil være i vassdraga om 10 eller 20 år. Det vil avhenge av så mange faktorer, ikke minst av de rensetiltak som blir gjennomført i samsvar med lov av 19. juni 1970 om vern mot vannforurensing. Retten har imidlertid ikke sett minstevassføringa som et helt isolert ledd i dette omfattende skjønn, jfr. det som nettopp er nevnt foran om erstatninger og tiltak ellers. Etter rettens oppfatning er det da ikke grunnlag for å bestemme at alene minstevassføringa - av de mange skjønns-tema - skal tas opp til ny vurdering. Retten er klar over at det ved tidligere sesjoner - III, IV og V - er satt tidsgrense for ordningen av tømmertransporten, men det forholdet står i en særstilling.

Ifølge punkt 1 i konsesjonsvilkårene kan de tas opp til alminnelig revisjon etter 50 år.

Det tilligger ikke retten å ta noe standpunkt til de endringer i manøvreringsreglementet som Kongen kan foreta i medhold av vilkårenes punkt 20, jfr. reglementets punkt 6.

VII. Forurensninger.

Avdelingssjef Skulberg har gitt en grundig utredning om reguleringas virkninger på fysiske, kjemiske og biologiske forhold i vassdraga, om de forskjellige former av forurensning, om de interesser som er knyttet til vassdraga, og om de krav som bør stilles til kvaliteten på vatnet. Hans utredning har særlig betydning ved vurderingen av hva vassdraga tåler av utslipp ved mindre vassføring enn i naturlig tilstand.

Spørsmålet om minstevassføring er behandlet i kap. VI, fiske blir behandlet i kap. VIII.

Om krav på erstatning for økede krav til kloakkrensing vises til takstnr. 2052B (Sundkilen), 1913 I (Kyrkjemoen), 2200 I (Seljord) og 2278 VIII (Bø).

Et særlig spørsmål er om reguleringa har ført til øket tilgroing. Mindre vassføring fører til konsentrasjon av nærings-salter og dermed til større alge- og plantevekst i vassdraga. Det er særlig 3 steder hvor de saksøkte har pekt på problemer med tilgroing: Sundkilen, Morgedal, og Vallaråi ved utløpet i Seljordsvatn.

Alt før reguleringa var det grodd til meget i disse områder, jfr. de fotografier som er lagt frem. Generelt har det i noen tid vært en økende tendens til tilgroing, også i uregulerte vassdrag.

Skjønnsretten har vurdert forholdene for de enkelte områder og eiendommer, og kommet til at tilgroingen innerst i Sundkilen og ved utløpet av Vallaråi, på vestsiden, kan ha blitt noe forverret på grunn av reguleringa. Retten har derfor gitt erstatning for vanskeliggjort båtdrag der.

Nedstrøms Morgedalstjønn var det før reguleringa betydelig kloakkutslipp i Morgedalsåi - med uheldig virkning for Skarstjønn og Bakketjønn. Også Morgedalstjønn var sterkt påvirket. I alle tre tjønn var det meget tilgroing. Retten regner for disse tjønn med at det er andre faktorer enn redusert gjennomstrømning som har ført til den groing som er nå.

Tilgroing med sly (alger) på fiskegarn er et annet problem. Retten har kommet til at dette bare i Sundkilen i noen grad har sammenheng med reguleringa. Retten har der gitt erstatning for vanskeliggjort fiske som fellespost med redusert

fiskeproduksjon. Forholdene i Sundkilen vil ventelig bli bedre når kommunen bygger fullrenningsanlegg som retten har pålagt SK å yte tilskot til, jfr. takstnr. 2052B.

Enkelte grunneiere ved Seljordsvatn hevder at kvaliteten på vatnet er blitt dårligere etter reguleringa og at brønnvatnet er blitt vondt - enten som følge av at vatnet som kommer gjennom kraftstasjonen fører med seg fremmed-partikler, eller fordi gjennomstrømningen om sommeren er mindre. Retten har ikke funnet det sannsynlig at reguleringa har ført med seg en slik virkning i dette store og djupe vatnet.

VIII. Fiske og båtdrag.

I overskjønn III s. 34 utsatte retten "til en senere sesjon skade på fisket i Mørgedalstjønn, Skarstjønn og Bakketjønn, samt Oftevatn og i nederste del av Dalaåi for tnr. 474, 478, 482, 483 og 484" (nå tnr. 2030, 2031 I, 2032, 2033 og 2031 II). Sundkilen er ikke behandlet før.

I overskjønn IV s. 29 utsatte retten "Fisket Lakshøl - Seljordsvatn".

Skjønnnet nå omfatter videre Seljordsvatn og Bøelva til Leikvang (strekningen nedenfor Leikvang er behandlet ved oppsamlings-skjønnnet for Norsjø av 9. januar 1976).

Retten er kommet til at reguleringa har ført til små skader på fisket i Oftevatn, Sundkilen og de tre Mørgedalstjønn. Slik utviklingen har vært regner retten med at vollfisket (grasfisket) under flom eller når fløtningsdammene ble satt, ikke lenger ville hatt noen spesiell økonomisk verdi, jfr. også de ulemper flommene kan ha bydd på.

Nederst i Dalaåi er det særlig sik-fisket om høsten som har betydning, men også sportsfiske etter aure. Det utsatte fiske gjelder eiendommer på høyre side (vestsiden) av åi fra Moen bru og ut i Sundkilen. Eiendommen på venstre side, Moen gnr. 33 bnr. 1, fikk fallerstatning ved overskjønn III, takstnr. 491.

I Vallaråi er det fisket etter storaure som teller når den går opp om høsten. Vallaråi er fra Lakshøl og ut til Seljordsvatn i det vesentlige delt i to fellesfiske, Lakshøl-fisket, tnr. 2003 på den øvre delen, og tnr. 2008 på den nedre delen. Ved utløpet til Seljordsvatn - der Vallaråi på høyre side vider seg ut

med evjer - kommer til tnr. 2208 - 2217B. Grensen for oset mellom Vallaråi og Seljordsvatn ble fastsatt ved lensmannsskjønn i august 1975. Det er lagt fram fiskeriregler for Seljord stadfestet 11. november 1937. Etter Sundsbarm - reguleringa er det blitt store endringer i vassføringa og elveløpet i Vallaråi som har betydning for fiskeoppgang, gyting og utøvelse av fisket.

Sundsbarm-reguleringa fører ikke til noen endring i den gjennomførte nedre reguleringsgrense for Seljordsvatn. Vasstanden kan nok variere noe annerledes enn før, og gjennomstrømningen blir mindre om sommeren, større om vinteren, men retten mener det er uten betydning for fisket i Seljordsvatn.

I følge punkt 15 i konsesjonsvilkårene plikter konsesjonæren årlig å sette ut yngel og/eller settefisk etter bestemmelse av vedkommende departement.

Fylkesagronom Stenersby har sterkt pekt på at utsetting særlig er aktuell for å sikre stammen av storaure i Seljordsvatn/Vallaråi. Det er fortsatt storaure der, jfr. de aurer som nylig var tatt ved utløpet av Vallaråi da overskjønnsretten var på befaring 28. og 29.8.1978. Kraftstasjonen var da i drift og vassføringa i Vallaråi stor. Stenersby er likevel ikke sikker på om det etter Sundsbarm-reguleringa er vokset opp nye generasjoner av aure eller om det nå fiskes på rester av den gamle stamme. Han mener det må bli oppdrett av stedegen stamme, og at det lett vil kunne skje i et av klekkeriene i Telemark.

Skjønnsretten kan ikke gripe inn i den avgjørelse som etter vilkårenes punkt 15 er lagt til departementet. Retten har heller ikke fiskeribiologisk grunnlag for å ta standpunkt til hva slags aure som skal settes ut.

Retten mener at den fiskerisakkyndige sammen med grunneierne bør ta spørsmålet om utsetting opp med departementet.

Med en minstevassføring på 3 m³/sekund i Bøelva regner retten med at det ikke blir skade på fisket i elva ovenfor Oterholtfossen.

Også for strekningen nedenfor fossen vil minstevassføringa bedre situasjonen i forhold til ekstreme lågvassføringer før Sundsbarm-reguleringa. Retten går likevel ut fra at det kan bli visse skader for fisket på denne nedre delen av Bøelva, bl.a. at det kan bli vanskeligere å få satt ut garn der det har vært vanlig. Retten har derfor gitt noen erstatning for denne del av Bøelva.

I årene 1956 - 1969 satte Bø og Nes jakt og fiskarlag ut

et atort antall settefisk av laks. Opp til Norsjø er det bygget laksetrappet. Grunneierne hevder at låg vassføring om sommeren vil gjøre det umulig for laks å gå opp i Bøelva.

Etter rettens oppfatning ville mulighetene for å få laksen til å gå opp i Bøelva vært usikre også under uregulerte forhold. Videre vil minstevassføringa kunne være til fordel for mulig lakseoppgang i særlige lågvass-perioder. Retten har ikke funnet grunnlag for å konstatere at reguleringa får betydning for laksefisket.

Om vanskeliggjort båtdrag på grunn av tilgroing innerst i Sundkilen og ved utløpet av Vallaråi i Seljordsvatn vises til kap. VII.

For Sundkilen ellers er retten kommet til at båtdrag eller båthold ikke blir vanskeliggjort, jfr. at vasstanden der ikke er merkbart påvirket etter Sundsbarm-reguleringa.

Skjønnene for Seljordsvatn i 1945 og 1955 bygget på forutsetning om senking 0,5 meter, jfr. kap V foran. Seljordsvatn har hele tiden etter Sundsbarm-reguleringa ligget over den gjennomførte nedre reguleringsgrense kote 115,467. Vasstanden kan som nevnt variere noe annerledes enn før, og har om sommeren ligget i gjennomsnitt omkring 20 cm. lavere enn før reguleringa.

Overskjønnet er kommet til at denne beskjedne endring om sommeren ordinært ikke fører til tap som grunneierne kan krave erstattet av SK - det være seg for båtdrag og båtstø eller for badeplass.

Denne periodevise endring i vasstanden ligger innenfor rammen av en senking på 0,5 meter, og fører ikke med seg andre virkninger enn dem som grunneierne måtte være forberedt på etter reguleringstillatelsen og overskjønnet i 1945. Av underskjønnet i 1944 går fram at bl.a. skade og ulempe på båtstøer var av de interesser som ble erstattet. De som har bygget båtstø senere, har måttet regne med den tillatte senking.

IX. Jordbruk.

I overskjønn IV s. 29 ble utsatt: Skader på grunnvatn og vassforsyning i Flate Flatdal, fra der kanaliseringa tar til

ved tnr. 677 I og til utløpet av Flatsjø, tnr. 743 (nå tnr. 1997).

Foruten jordbruksskader i Flatdal er det særlig skader langs Bøelva som er av viktighet i denne sesjon X av skjønnet.

De jordbrukssakkyndige har lagt fram et omfattende materiale for sine granskinger før og etter reguleringa. De har rådført seg med de sakkyndige i hydrologi, is og grunnvatn, og hatt kontakt med herredsagronomene i distriktet. De jordbrukssakkyndige var med på en del av befaringene høsten 1978, har foretatt egne befaringer og vurdert alt materialet på nytt for overskjønnet.

De sakkyndige har undersøkt om vassføringa i elvene virker på grunnvatnet, og vurdert skader ved tørke i vekstperioden som følge av at grunnvatnet står lavere om sommeren. Langs Bøelva er vurdert om det blir tele- og strukturskader i jorda ved at grunnvatnet står høyere om vinteren, om endring i vassføring og isforhold kan føre til tiltetting av grøftesystemer og skader ved isoppstuvning.

På den annen side har de sakkyndige vurdert om reguleringa kan ha ført med seg fordeler ved at farene for skadeflommer blir dempet, og ved bedring av jord som tidligere var vassjuk.

Retten har i det alt vesentlige funnet å kunne slutte seg til de alminnelige konklusjoner som de sakkyndige har kommet fram til - Tveitnes og Myhr i sin uttalelse 8.1.1979 om Flatdalsområdet (dok. 1242) og Tveitnes 5.2.1979 om Seljordsvatn - Bøelva (dok. 1262).

Retten har også stort sett fulgt de sakkyndige ved vurderingen av skadeprosenten for de enkelte eiendommer. For noen få av eiendommene har retten dog vurdert skadene annerledes. Det kan bl.a. være hvor retten ikke har funnet grunn til å sondre mellom skadevirkningene på eiendommer som ligger nær hverandre og som har samme struktur, eller tilfelle hvor retten har vurdert forbedringer noe forskjellig fra de sakkyndige.

De saksøkte har pekt på at lavlandsflommen (li-flommen) vil gå som før og at det er uheldig om SK da samtidig kjører kraftstasjonen. Derved vil flommen bli forsterket i Bøelva, og opptørking av jorda vil bli forsinket på en tid da det gjelder å komme i gang med våronna, jfr. punkt 7 i den

generelle påstanden fra Vale. Advokaten har også ønsket at retten skal definere hva som er flom.

Retten finner bare å kunne vise til punkt 2 i manøvreringsreglementet: "Det skal ved manøvreringen has for øye at vassdrågenes flomvassføring ikke unødig økes". Dersom SK skulle sette seg ut over denne bestemmelse, må grunneierne ta opp SK's ansvar som egen sak, jfr. også punkt 5 i reglementet.

Retten anser det umulig å gi noen eksakt hydrologisk definisjon av hva som ligger i ordet flom. Populært sagt er flom en sterk øking i vassføringa i forhold til den som ellers er vanlig - slik som man ser det i uregulerte vassdrag i vårflommen(e) etter snøsmelting eller i regnflom om høsten.

X. Vassforsyning.

I tidligere sesjoner (III, IV og VII) er behandlet skader på vassforsyninga langs Oftevassdraget med Dalaåi, Morgedalsvassdraget og Flatdalsvassdraget. Til behandling fra disse vassdrag gjenstår nå en del forhold fra Skori-grenda, spørsmål om vassverkene i Langlim, Moland og Kyrkjemoen (tnr. 1915, 1916B og 2472), samt tre brønner i Flatdal.

Videre behandles påståtte skader langs Sundkilen, Seljordsvatn og Bøelva.

I Sundkilen er vasstanden bestemt av kjøringene i Tokke-verkene og vasstanden i vest-vatna (Bandak og Kviteseidvatn). Retten regner ikke med at den minskede gjennomstrømning i Sundkilen får betydning for vassforsyninga, idet Sundkilen alt før Sundsbarm-reguleringa var sterkt forurenset.

I Seljordsvatn er nedre reguleringsgrense uendret, jfr. kap. VIII. SK har lagt fram kurver over variasjoner i vasstanden (døgnmiddelverdier) for årene 1946 - 1958 og 1971 - 1978 samt pentademidler for 1976 - 1978, basert på EDB-diagram fra N.V.E. Kurvene viser at vasstanden siden 1971 ikke har ligget under nedre reguleringsgrense 115,467. Tørkesommerne 1975 og 1976 kjørte Sundsbarm Kraftverk i månedene juli - august - september i alt henholdsvis 17,4 og 28,5 millioner m³.

Retten har ikke funnet det sannsynlig at Sundsbarm-reguleringa har skadet vassforsyninga langs Seljordsvatn - enten

drikkevannet tas fra brønner som er påvirket av Seljordsvatn eller tas direkte fra Seljordsvatnet.

Langs Bøelva vil minstevassføringa i ekstreme tørkeperioder være til nytte for de brønner som er påvirket fra elva. På grunn av de mange avløp fra kloakker og gårdsbruk var Bøelva nedenfor Sanda bru atskillig forurenset også før reguleringa. Retten har lagt vekt på disse forhold ved vurderingen av påstandene for de enkelte takstnummer. Om Bø vassverk vises til tnr. 2346 og 2278 VIII.

XI. Is og frostrøyk.

Is-problemene har særlig betydning i forbindelse med skader på jordbruk langs Bøelva. Før reguleringa gikk Bøelva for det meste åpen i Herrefoss og strykene fra Seljordsvatn til Sanda bru, deretter islagt til Siglhusstrengen, åpen i Sagafoss og Oterholtfoss og strykene nedenfor mot Gåra bru, videre for det meste islagt til Leikvang - varierende etter hvor kalde vinterene var. Etter reguleringa går Bøelva åpen, men særlig nedenfor Gåra bru kan det danne seg sarr og bunnis med fare for isoppstuvning. Ved innløpet til Oterholtfossen kraftstasjon danner det seg mer sarr som øker isproduksjonen på grinda foran inn-taket.

Sesjon V av skjønnet behandlet transport og vanskeliggjort drift av tømmer (salgsvirke) langs Bøelva. For sesjon X har en rekke grunneiere påstått erstatning for tap av elveisen ved avvirkning og transport av ved og tømmer til eget bruk. Retten har i en del tilfelle funnet å kunne gi noen erstatning for det.

Retten er kommet til at det på Seljordsvatn ikke er skjedd noen endring i isleggingen som vanskeliggjør alminnelig ferdsel. Om utsettelse ved drift og levering av skogsvirke vises til punkt 14 i kap. III. (s. 27).

Seljordsvatn holder seg nå åpent om vinteren rundt innløpsoset fra Vallaråi. Det kan her dannes en del frostrøyk. Likeledes kan det danne seg frostrøyk og frosttåke langs Bøelva. Dannelsen av frostrøyk og frosttåke avhenger av forholdene mellom den åpne vassflate og klimaet over (stille, kaldt vær, fuktighet, temperaturforskjell i luftlagene, m.v.). Frosttåken

kan under visse forhold legge seg ganske tett på enkelte steder, bl.a. strekningen Sanda bru - Oterholt, men det meste forsvinner i løpet av formiddagstimene.

Med frostrøyken følger noe øket rimdannelse. Retten er kommet til at den økede mengde av frostrøyk (frostattåke) og rim vanligvis ikke fører til skader av økonomisk betydning, f. eks. på hus, avlinger eller dyr.

Terrenget langs Bøelva er åpent og der oppstår ikke de skadevirkninger som kan skje i trangere dalføre.

Enkelte steder er påberopt en alminnelig klimaforverring på grunn av reguleringa. Det gjelder bl.a. for Morgedal og Flatdal. Retten har ikke funnet grunnlag for å konstatere en slik forverring.

XII. Erstatninger og tiltak.

De saksøkte skal ha full erstatning for skader og ulemper.

SK har generelt krevet at erstatningene fra underskjønnet blir satt ned. SK har motsatt seg alle tiltakskrav unntatt to: Minstevassføring og klappeluks ved utløp av Seljordsvatn.

De saksøkte har krevet erstatningene fra underskjønnet forhøyet. For øvrig vises til påstandene i kap. II foran.

Retten har vurdert påstandene for hvert enkelt takstnummer med utgangspunkt i skjønnsforutsetningene og merknadene i kap. IV - XI.

Erstatningene blir for de fleste takstnummer å regne etter verdien pr. 1.1.1970 da vatnet ble tatt fra Amotsdalsåi. For områdene langs Dalaåi, Morgedalsåi og Sundkilen regnes etter verdien pr. 1.7.1971 da vatnet ble overført fra elvene der.

Ved vurderingen av verdiene har retten tatt hensyn til den økonomiske utvikling som man kunne vente den gang. Derimot har retten sett bort fra den inflasjonsstigning som har vært siden 1970-71.

Ved beregningen av prisene på jord har skjønnet bl.a. hatt til rettleiing en uttalelse av 10.1.1979 fra Tveitnes om kalkyler for ulike driftsformer (dok. 1261). Retten har bygget på marginal-vurderinger idet bonden har det samme arbeid og de samme utlegg som ellers om avlingen blir redusert som

følge av de skader som er på tale her.

Skjønnnet nå omfatter også skader som følge av overføring av Heiåi, jfr. punkt 1.3.c. i forutsetningene. Retten har brukt prisnivået 1.1.1970 også for den del av skadene som kan skrive seg fra denne overføringa.

For tapet av Heiåi er det tidligere gitt fall-erstatninger. SK har for overskjønnet ikke hevdet at disse erstatninger eller fall-erstatninger fastsatt i sesjon IV i Flatdal, skal gå til fratrukk i de erstatninger som blir bestemt i sesjon X.

I enkelte særlige tilfelle hvor skadene inntrådte etter at reguleringa var satt i verk, er erstatning gitt på grunnlag av dagens verdier og renter fastsatt etter punkt 9.2. i forutsetningene. Det samme gjelder i de tilfelle hvor retten har pålagt tilskot.

På samme måte som tidligere sesjoner har retten fastsatt erstatningene som engangs-erstatninger der de saksøkte har satt fram krav om det og har investerings-behov. Som kapitaliseringsfaktor har retten brukt en noe lavere rentefot, 5 %, enn de 7 % som er fastsatt i kap. XIII nedenfor.

H.r.advokat Vale har påstått erstatningene spesifisert for de enkelte påstandspunkter. Retten har fulgt dette så langt det er praktisk mulig. I en del tilfelle har retten likevel funnet det riktigst å fastsette erstatningen som en samlet sum for alle skader og ulemper. Det kan bl.a. være hvor reguleringa fører med seg visse fordeler uten at det er mulig å skille dem ut ved vurderingen av hvert enkelt påstandspunkt.

Retten har vurdert alle påstandspunkter for hvert enkelt takstnummer. I en rekke tilfelle har retten vurdert enkelte påstands-punkter til erstatning kr. 0. - uten at retten har funnet det nødvendig uttrykkelig å skrive det for hvert takstnummer.

§ 16 nr. 5, sjette ledd, i vassdragsreguleringsloven av 14. desember 1917 lyder:

"Årlige erstatninger skal justeres hvert 20. år på grunnlag av justeringsnormer som fastsettes av Kongen. Ved fastsettelsen av normene skal det særlig tas hensyn til forandringer i kronens kjøpekraft."

Forskrifter om slik justering er gitt ved kgl. res. av 4. mai 1979. Forskriftene lyder:

- "§ 1. Det årlige erstatningsbeløp skal justeres automatisk etter det tidsintervall som er fastsatt i lov eller konsesjon.
- § 2. Justeringen skal skje ved å sammenholde Statistisk Sentralbyrås årlige konsumprisindeks for det siste år av forløpne tidsperiode (beregningsåret) med indekstallet for det år erstatningen forfalt første gang. Senere justeringer skjer med basis i siste beregningsår."

I rettsmøte 2. mars 1979 la SK fram et utkast som forutsatte justering av alle årlige erstatninger for Sundsbarm Kraftverk første gang pr. 1.1.1990, men i brev 12. juni 1979 meddelte h.r.advokat Haavind at SK vil henholde seg til de siterte forskrifter. Advokaten mener det ikke har noen hensikt med noen spesialbestemmelse for skjønn vedrørende Sundsbarm Kraftverk når det nå er kommet generelle regler i forskriftene.

H.r.advokatene Vale og Ødegaard har redegjort for spørsmålet i brev henholdsvis 16. juni og 20. juli 1979.

Overskjønnsretten kan bare vise til de forskrifter som er gitt 4. mai. Forskriftene har ikke hatt noen innvirkning på de verdier som retten har fastsatt, og retten har ikke grunnlag for å bestemme når justeringene skal skje.

XIII. 25% - tillegget og renter.

Til alle erstatninger kommer det lovbestemte tillegg på 25 %, jfr. § 16 nr. 3, første ledd, i vassdragsreguleringsloven.

For tilskot kommer ikke med noe slikt tillegg, jfr. lovens § 16 nr. 3, annet ledd, og § 19 nr. 1, og tilsvarende løsning i overskjønn IX.

Om renter vises til punkt 9 i forutsetningene. (s. 25). De saksøkte har påstått rentes-rente, SK nar motsatt seg det.

Renten skal tilsvare de saksøkte's tap ved ikke å få erstatningene straks reguleringene ble satt i verk. Ingen av de saksøkte har kunnet påvise noe spesielt tap ved at erstatningene